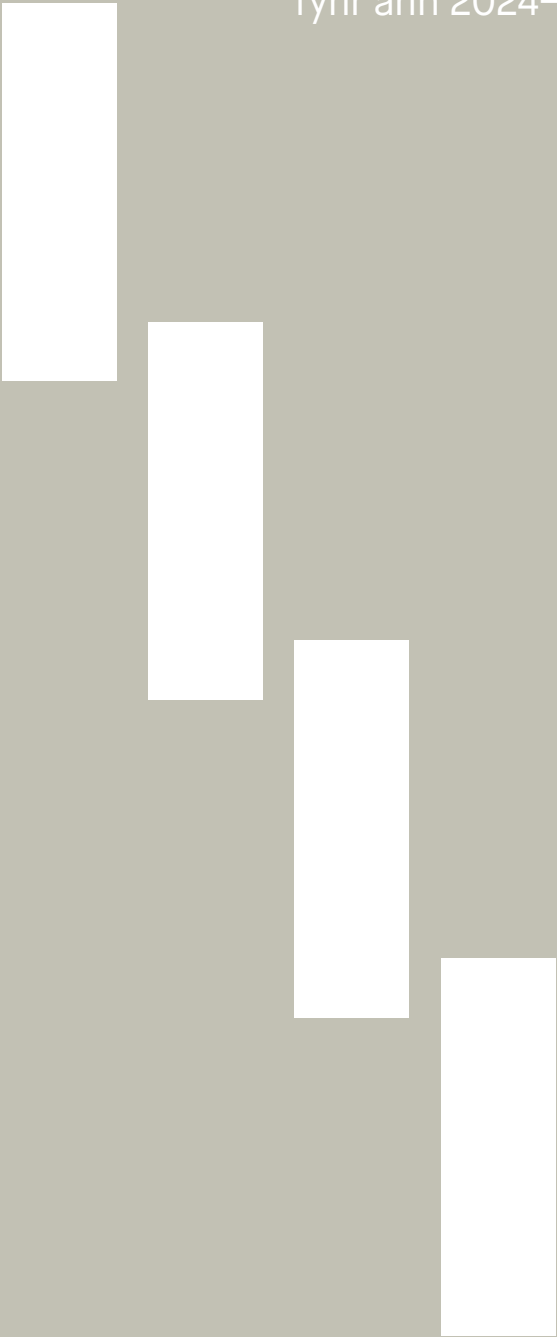

Landsskipulagsstefna 2024–2038

Ásampt fimm ára aðgerðaáætlun
fyrir árin 2024–2028

Landsskipulagsstefna 2024–2038
ásamt fimm ára aðgerðaáætlun fyrir árin 2024–2028

Útgefandi: Skipulagsstofnun, 2025
Hönnun: Ármann Agnarsson
Ljósmyndir: Hugi Ólafsson

Vefsetur landsskipulagsstefnu	4
Inngangur	5
Lykilviðfangsefni	8
Hugtök	10
Framtíðarsýn, markmið og mælikvarðar	14
Uppbygging landsskipulagsstefnu	22
Skipulag á miðhálendi	25
Skipulag í dreifbýli	41
Skipulag í þéttbýli	55
Skipulag á haf- og strandsvæðum	71
Aðgerðaáætlun 2024–2028	83

Vefsetur landsskipulagsstefnu

Á landsskipulag.is er að finna frekari upplýsingar um landsskipulagsstefnu. Þar má meðal annars nálgast upplýsingar um gerð stefnunnar, fylgiskjöl og önnur gögn sem urðu til við móttöku hennar ásamt upplýsingum um framfylgd hennar og framvindu einstakra verkefna aðgerðaáætlunar.

Inngangur

Landsskipulagsstefna 2024–2038 var samþykkt á Alþingi þann 16. maí 2024. Er það í annað sinn sem landsskipulagsstefna er samþykkt en ný stefna leysir af hólmi Landsskipulagsstefnu 2015–2026 sem tók gildi árið 2016, þá fyrsta heildstæða stefna um skipulagsmál á landsvísu. Landsskipulagsstefna felur í sér samræmda stefnu ríkisins um skipulagsmál fyrir landið í heild og tekur hún á vernd og ráðstöfun lands á hálendi Íslands, í þéttbýli og dreifbýli og sjálfbærri nýtingu haf- og strandsvæða.

Stefnan er sett fram til fimmtán ára ásamt fimm ára aðgerðaáætlun. Í þingsályktun um landsskipulagsstefnu fyrir árin 2024–2038 ásamt fimm ára aðgerðaáætlun fyrir árin 2024–2028 eru eftirfarandi þrjú markmið lögð til grundvallar, sem byggja á stöðum sjálfbærrar þróunar: markmið A, um vernd umhverfis og náttúru, markmið B um velsæld samfélags og markmið C um samkeppnishæft atvinnulíf. Stefnan byggir á grunni eldri stefnu um að skipulag byggðar og landnotkunar stuðli að sjálfbærri þróun, sé sveigjanlegt og stuðli að viðnámsþrótti gagnvart samfélags- og umhverfisbreytingum og jafnframt að lífsgæðum fólks og styðji samkeppnishæfni landsins alls og einstakra landshluta.

Landsskipulagsstefnu er fyrst og fremst framfylgt í gegnum skipulagsáætlanir sveitarfélaga og skulu sveitarfélög byggja á landsskipulagsstefnu við gerð aðal- og svæðisskipulags. Stefnan hefur einnig áhrif á áætlanir stjórnvalda í einstökum málaflokkum sem varða landnotkun og byggðapróun.

Í útgáfu þessari er landsskipulagsstefna sett fram með öðru sniði en í þingsályktun. Í stað kaflaskiptingar eftir markmiðum A, B og C líkt og í þingsályktun er stefnan hér sett fram eftir landfræðilegri skiptingu fyrir skipulag á miðhálendi, í dreifbýli, í þéttbýli og á haf- og strandsvæðum.

Að auki inniheldur útgáfan hugtakalista þar sem gerð er grein fyrir helstu hugtökum sem snúa að skipulagi og þau skýrð nánar. Útgáfunni er ætlað er að gera efni stefnunnar aðgengilegra þeim sem vinna að framfylgd hennar og nýtast sveitarfélögum, ráðgjöfum og öðrum þeim sem koma að skipulagsgerð. Nánar um uppbyggingu stefnunnar má lesa í kaflanum *Uppbygging landsskipulagsstefnu*.

Gerð landsskipulagsstefnu

Landsskipulagsstefna er unnin á grundvelli skipulagslaga, nr. 123/2010, og laga um stefnur og aðgerðaáætlanir á sviði húsnæðis- og skipulagsmála, samgangna og byggðamála, nr. 30/2023. Ráðherra ákveður hverju sinni um hvaða viðfangsefni skuli fjallað og hvaða áherslur eru lagðar til grundvallar við mótun stefnunnar, en hún skal þó ávallt marka stefnu um skipulag á miðhálendinu og um skipulag á haf- og strandsvæðum.

Innviðaráðherra skipaði og fól húsnæðis- og skipulagsráði að vinna að gerð landsskipulagsstefnu um mitt ár 2023. Ráðgjafarnefnd, jafnframt skipuð af ráðherra, var húsnæðis- og skipulagsráði til samráðs og ráðgjafar við gerð og framfylgd stefnunnar. Skipulagsstofnun var þeim til aðstoðar og ráðgjafar við vinnuna.

Landsskipulagsstefna er unnin eftir sporbaugi stefnumótunar stjórnarráðsins. Meginafurðir þess ferlis eru stöðumat og valkostir (grænbók) og drög að stefnu (hvítbók) sem þingsályktun byggir á. Í grænbók, sem kynnt var í samráðsgátt stjórnvalda frá júlí til ágúst 2023, birtist mat á stöðu, áskorunum og tækifærum er varða skipulagsmál ásamt valkostum til framtíðar. Í hvítbók, sem kynnt var í samráðsgátt ásamt umhverfismati áætlunarinnar í september og október 2023, birtust drög að stefnu, lykilviðfangsefni málaflokksins, áherslur, mælikvarðar og aðgerðir ásamt mati á áhrifum stefnunnar á íslenskt samfélag. Samhliða vinnu við grænbók og hvítbók vann Skipulagsstofnun greinargerð um stöðu og þróun skipulagsmála á Íslandi skv. 10. gr. skipulagslaga sem lögð var til grundvallar við gerð landsskipulagsstefnu. Þá var umhverfismat landsskipulagsstefnu jafnframt samþætt og tvinnuð inn í vinnu við stefnumótunina.

Við undirbúning landsskipulagsstefnu var samráð haft við sveitarfélög og íbúa þeirra, ráðuneyti og aðra hagsmunaaðila. Var það sem þar kom fram lagt til grundvallar stefnumótuninni og kemur jafnframt til með að nýtast sem innlegg inn í næstu skref hvað varðar framfylgd stefnunnar, gerð leiðbeininga um tiltekin viðfangsefni auk útgáfu stefnunnar nú.

Ráðherra mælti fyrir tillögu til þingsályktunar um landsskipulagsstefnu 2024–2038 í lok árs 2023 og var hún samþykkt sem þingsályktun frá Alþingi í maí 2024.

Sambætting við aðrar stefnur og áætlanir

Landsskipulagsstefna skal taka mið af og verða hluti af samhæfingu stefna í húsnæðismálum, skipulagsmálum, samgöngumálum, byggðamálum og mál-efnum sveitarfélaga og taka mið af stefnum stjórnsvalda sem varða landnýtingu og byggðapróun. Þá er landsskipulagsstefnu ætlað að stuðla að samræmingu í stefnumótun ríkis og sveitarfélaga um þróun byggðar og landnýtingu. Framfylgd stefnunnar gengur þannig þvert á málaflokka.

Lagt er upp með að framkvæmd stefnumörkunar verði í nánú samráði milli ráðuneyta, stofnana ríkisins, sveitarfélaga, atvinnulífs, félagasamtaka og almennings svo samhæfing við aðra stefnumótun og áætlanagerð hins opinbera verði tryggð. Meðal þess sem horft verði til í því sambandi er eftirfarandi:

- a. Tryggð verði regluleg upplýsingagjöf til Alþingis.
- b. Útbúið verði mælaborð sem varpar ljósi á stöðu og þróun skipulagsmála.
- c. Skipulagsstofnun og Samband íslenskra sveitarfélaga haldi árlegt málþing um skipulagsmál.
- d. Fram fari reglulegir fundir Skipulagsstofnunar og allra skipulagsfulltrúa sveitarfélaganna.
- e. Fram fari reglulegt samtal innviðaráðuneytisins, Skipulagsstofnunar og Húsnæðis- og mannvirkjastofnunar.

Félags- og húsnæðismálaráðuneytið hefur yfirumsjón með framkvæmd stefnunnar í samstarfi við einstök ráðuneyti, eftir því sem við á, og Skipulagsstofnun.

Lykilviðfangsefni

Áherslur ráðherra eru lagðar til grundvallar landsskipulagsstefnu. Málaflokkur skipulagsmála er umfangsmikill og við mótun stefnunnar var gætt vel að tengingum við aðra stefnumótun stjórnvalda. Dregin voru saman lykilviðfangsefni sem lögð voru til grundvallar stefnunni og endurspegla áherslur ráðherra og helstu áskoranir málaflokksins.

Til að takast á við þær áskoranir sem blasa við á sviði skipulagsmála verði unnið að eftirfarandi níu lykilviðfangsefnum:

Viðbrögðum við loftslagsbreytingum

Loftslagsbreytingar eru ein stærsta áskorun samtímans. Ísland hefur sett fram metnaðarfull markmið um samdrátt í losun gróðurhúsalofttegunda. Loftslagsbreytingar fela í sér áskoranir í landnotkun og hinu byggða umhverfi en þær geta líka haft áhrif á atvinnulíf og almenning. Til að takast á við þær þarf að hafa til þess verkfæri og byggja á bestu fánlegu gögnum hverju sinni. Sífellt bætist við ný þekking til að takast á við loftslagsáskoranir en skortur er á aðgengilegum upplýsingum um hvernig best sé að takast á við áhrifin.

Jafnvægi í uppbyggingu húsnæðis og lífsgæðum í byggðu umhverfi

Brýnt er að ná jafnvægi í uppbyggingu húsnæðis í samræmi við þörf og samstillta stefnu og aðgerðir ríkis og sveitarfélaga til að tryggja nægt framboð. Tryggja þarf framboð á fjölbreyttum íbúðum sem stuðla að sjálfbærni og félagslegri samheldni. Auka þarf skilvirkni í ferlum skipulags og samhæfa og einfalda undirbúning framkvæmda við uppbyggingu íbúðarhúsnæðis til að mæta eftirspurn og tryggja húsnæðisöryggi.

Uppbyggingu þjóðhagslega mikilvægra innviða

Innviðir eru forsenda fyrir þróun byggðar og kröftugu atvinnulífi. Uppbygging þeirra getur haft áhrif á ólíka hagsmuni varðandi þróun byggðar og landnotkunar. Innviðir tengdir flutningskerfum fyrir orku, vatn og varma, en einnig þeir sem snúa að flutningi, samgöngum og fjarskiptum, geta haft mismikil áhrif á íbúa og dæmi eru um að ágreiningur skapist um staðsetningu þeirra og hvernig gerð er grein fyrir þeim í skipulagi. Úr sumum þessara ágreiningsmála næst ekki að leysa og mikilvægar framkvæmdir ná ekki fram að ganga. Því er mikilvægt að til sé farvegur fyrir skipulagsákvæðanir og leyfisveitingar þjóðhagslegra mikilvægra innviða sem þjóna hagsmunum landsins alls.

Landnotkun í dreifbýli

Land er takmörkuð auðlind og landbúnaðarland sem hentar vel til ræktunar matvæla og fódurs er verðmætt. Samkeppni ríkir um land í dreifbýli vegna aukinnar eftirspurnar eftir landi til skógræktar, undir frístundabyggð, fyrir ferðaþjónustu, íbúðaruppbyggingu í dreifbýli og nýtingu vindorku. Mikilvægt er að landnotkun í dreifbýli feli í sér vernd góðs ræktarlands sem þarf að geta staðið undir aukinni matvælaframleiðslu til framtíðar á sama tíma og sveitir landsins þurfa að geta vaxið og dafnað.

**Landnotkun á
miðhálandi Íslands**

Miðhálandi Íslands hefur verið nýtt sem almenningur um aldir og það gegnir enn mikilvægu hlutverki sem beitarsvæði fyrir bændur. Með vaxandi ferðaþjónustu er aukin ágangur á miðhálandið með vaxandi álagi. Aukið álag getur m.a. falið í sér þörf fyrir uppbyggingu innviða fyrir samgöngur og ferðaþjónustu, en samhliða slíkri uppbyggingu þarf að tryggja að hún rýri ekki hefðbundin not og upplifun, vernd óbyggðra víðerna, mikilvægra landslagsheilda og náttúru miðhálandisins.

**Orkuskiptum í
samgöngum og fjöl-
breyttum ferðamáta**

Vönduð samþætting samgöngukerfa og byggðar er undirstaða gæða hins byggða umhverfis. Samhliða markvissum orkuskiptum er jafnframt nauðsynlegt að auka hlutdeild vistvæns ferðamáta til að ná markmiði stjórnvalda um samdrátt í losun gróðurhúsalofttegunda.

**Skipulagi haf- og
strandsvæða**

Aukin ásókn er í nýtingu haf- og strandsvæða, m.a. fyrir matvælaframleiðslu og orkuvinnslu. Skilgreina þarf siglingaleiðir á strandsvæðum og skerpa sýn á rýmisþörf öryggissvæða sæstrengja og aðra staðbundna nýtingu sem hefur takmarkandi áhrif á veiðar og siglingar. Á hafsvæðum utan strandsvæða er þörf á skýrari stefnumörkun fyrir ákvarðanir um staðbundna nýtingu og náttúruvernd.

Skipulagi vindorku

Skipulag vindorkunýtingar er nýtt viðfangsefni í skipulagsmálum hér á landi en vaxandi áhugi er á nýtingu hennar. Í stjórnarsáttmála ríkisstjórnar Framsóknarflokks, Sjálfstæðisflokks og Vinstrihreyfingarinnar – græns framboðs frá nóvember 2021 er sett fram áhersla um að vindorkuver byggist upp á afmörkuðum svæðum nærri tengivirkjum og flutningslínunum þar sem unnt verður að tryggja afhendingaröryggi. Mikilvægt er að breið sátt ríki um hvernig staðið verði að uppbyggingu slíkra vindorkuvera og því er þörf á heildarstefnumörkun stjórnvalda um nýtingu vindorku og huga þarf að því hvort setja skuli sérstök viðmið um staðsetningu vindorkuvera, fjölda þeirra og stærð og enn fremur skýrari reglur og viðmið um áhrif á umhverfi og náttúru.

**Vernd líffræðilegrar
fjölbreytni**

Líffræðilegri fjölbreytni stafar hættu af aukinni eftirspurn eftir nýtingu land-, haf- og strandsvæða, og loftslagsbreytingum. Breytt landnotkun hefur áhrif á líffræðilega fjölbreytni og losun gróðurhúsalofttegunda. Tryggja þarf að fjallað sé um líffræðilega fjölbreytni við stefnumörkun og framfylgd skipulagsáætlana.

Hugtök

Á eftirfarandi lista má finna nánari skýringar á tilteknum hugtökum sem koma fram í stefnunni.

Byggðamynstur

Byggðamynstur er í skipulagsreglugerð skilgreint sem lögun og yfirbragð byggðar, þar með talið fyrirkomulag byggðar og landnotkunar, svo sem hæð og þéttleiki, tegund landnotkunar, gatnakerfi, gerð og uppröðun bygginga.

Byggðamynstur tekur þannig til tilhögunar og ásýndar byggðarinnar og mótár daglegt umhverfi fólks. Byggðamynstur ræðst af þéttleika og blöndun byggðar og því hvernig gatnakerfi er útfært.

Göturými

Hugtakið göturými felur í sér að litið er á götur sem hluta af almenningssrími en ekki eingöngu sem rými fyrir umferð. Þetta á sér í lagi við um aðalgötur hverfa og bæja.

Göturými geta bæði gegnt hlutverki umferðarleidda og bæjarrýma sem rúma mismunandi ferðamáta og hafa yfir að búa fjölbreyttri starfsemi og þjónustu í grennd. Í þessum skilningi eru göturými félagsleg rými sem styðja við lifandi mannlíf og geta þannig orðið lífæðar bæja og hverfa.

Grænir innviðir

Með hugtakinu grænum innviðum er átt við margs konar innviði sem eiga það sameiginlegt að nýta náttúruleg ferli eða vistkerfabjónustu að mismiklu marki til að sinna tilteknum hlutverkum sem að öðru jöfnu væri sinnt af gráum, hefðbundnari innviðum.

Hugtakið er notað víða, meðal annars af Evrópusambandinu, sem vísar til grænna innviða (e. green infrastructure) sem nets hágæðasvæða, náttúrulegra og hálf-náttúrulegra, en skilgreining sambandsins leggur áherslu á þá fjölbreyttu vistkerfabjónustu sem slík svæði veita í dreifbýli og þéttbýli.

Gæði byggðar

Með gæðum byggðar er átt við samþættingu fjölmargra þátta, áþreifanlegra og óáþreifanlegra, til að mynda fagurfræði, byggðamynsturs, þéttleika og blöndunar byggðarinnar, fjölbreytileika bygginga hvað varðar gerð, ásýnd, byggingarform og efnisval en jafnframt fjölbreytni bæjarrýma og fyrirkomulagi samgönguleidda þeirra á milli, gróðurs, birtuskilyrða og veðursældar svo fátt eitt sé nefnt. Grunnur er lagður að samspili þessara og fleiri þátta og þar með gæðum byggðar með ákvörðunum í skipulagi.

Hringrásarhagkerfið

Hugmyndafræði hringrásarhagkerfisins snýr í meginatriðum að því að stuðla að sjálfbærri nýtingu auðlinda, hámarka og viðhalda virði auðlinda og koma í veg fyrir úrgangsmýndun, meðal annars með sjálfbærum framleiðsluaðferðum, fullnýtingu afurða, nýsköpun í vöruþróun og endurnotkun úrgangs. Í skipulagi getur það til að mynda snúið að stefnu og áherslum um bættu nýtingu auðlinda, mannvirkjagerð og meðhöndlun úrgangs þar sem byggt er á þekkingu, aðferðum og verkfærum hringrásarhagkerfisins.

Aðgerð 2 í aðgerðaáætlun landsskipulagsstefnu miðar að vinnslu leiðbeininga um hvernig hægt er að nýta skipulagsgerð til þess að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og auka bindingu kolefnis.

Búsetugæði

Búsetugæði ákvarðast af samspili fjölda þátta sem hafa áhrif á búsetu- og lífs- skilyrði á hverjum stað. Nefna má þætti eins og fjölbreytt og vandað húsnæði, atvinnuframboð, mannlíf, menningu, aðgengi að þjónustu, nálægð við náttúru, samgöngur, heilnæmt umhverfi og öryggi. Margir þeirra þátta sem hafa áhrif á hvort svæði eru eftirsóknarverð til búsetu, markast á einn eða annan hátt af ákvörðunum í skipulagi.

Kolefnishlutleysi

Kolefnishlutleysi lýsir ástandi þar sem jafnvægi hefur náðst milli losunar og bindingar gróðurhúsalofttegunda. Skipulagsáætlanir fela í sér heildstæða stefnu um þróun byggðar og landnotkunar sveitarfélaga til langs tíma og er því hentugur vettvangur til að draga fram og nýta svæðisbundna möguleika til að ná fram kolefnishlutleysi, draga úr losun og auka bindingu í samræmi við aðstæður á hverju svæði.

Aðgerð 2 í aðgerðaáætlun landsskipulagsstefnu miðar að því að skipulagsgerð styðji við markmið um kolefnishlutleysi með söfnun og miðlun upplýsinga um loftslagsmiðað skipulag og vinnslu leiðbeininga um hvernig nýta megi skipulagsgerð til þess að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og auka bindingu kolefnis.

Landslag

Landslag er í skipulagsreglugerð skilgreint sem svæði sem hefur ásýnd og einkenni vegna náttúrulegra og/eða manngerðra þátta og samspils þar á milli. Landslag tekur þannig til daglegs umhverfis, umhverfis með verndargildi og umhverfis sem hefur verið raskað. Undir landslag fellur m.a. þéttbýli, dreifbýli, ósnortin víðerni, ár, vötn og hafsvæði.

Hugtakið landslag getur átt við borgarlandslag, byggðamynstur og almannarými í þéttbýli, menningar- eða búsetulandslag í dreifbýli og hið náttúrulega landslag í dreifbýli og óbyggðum. Landslag samanstendur af náttúrufarslegum og menningarlegum þáttum og skynjun okkar á þeim. Í landslagi felast staðbundin gæði sem líta ber til við mannvirkja- og skipulagsgerð.

Aðgerð 19 í aðgerðaáætlun landsskipulagsstefnu miðar að gerð leiðbeininga um nýtingu landslagsflokkunar, staðbundna landslagsgreiningu og greiningu staðar-einkenna við skipulagsgerð. Kortlagningin verði liður í því að uppfylla ákvæði evrópska landslagssamningsins sem Ísland hefur staðfest og er aðili að.

Loftslagsvænar samgöngur

Með loftslagsvænum samgöngum er átt við samgöngur sem útfærðar eru með tilliti til loftslagsvænna skipulagsáherslna, þ.e. með skipulagi byggðar, samgangna og annarra innviða þar sem miðað er að því að draga úr loftslagsáhrifum samgangna og losun frá vegasamgöngum með áherslu á breyttar ferðavenjur, virka ferðamáta og almenningssamgöngur. Einnig felur hugtakið loftslagsvænar samgöngur í sér að skipulag styðji við orkuskipti og skapi skilyrði fyrir samtengdu kerfi samgangna. Sjá einnig hugtökin: Samtengt kerfi samgangna og Virkur ferðamáti.

Samtengt kerfi samgangna

Með samtengdu kerfi samgangna er átt við samtengdar og þjálpar samgöngur fólks frá einum stað til annars þar sem horft er heildstætt til allra ferðamáta með það að leiðarljósi að einn ferðamáti útiloki ekki annan heldur sé vegfarendum unnt að samnýta ólíka ferðamáta.

Skipulag sem skapar skilyrði fyrir samtengdu þjónustukerfi samgangna býður upp á lausnir sem þjóna mismunandi ferðapörfum með eins litlu riski fyrir umhverfi, samfélag og landnotkun og kostur er.

Sjálfbærar ofanvatnslausnir

Með sjálfbærum ofanvatnslausnum (blágrænum ofanvatnslausnum) er átt við útfærslu á fráveitu og meðhöndlun ofanvatns sem felur í sér að vatn sem fellur sem úrkoma eigi leið um gegndræpt yfirborð í jarðveg innan viðkomandi vatnasviðs, fremur en að vatni sé veitt burt af viðkomandi svæði um hefðbundnar fráveitulagnir. Sjá einnig: Grænir innviðir.

Sjálfbær þróun

Í skipulagslögum er sjálfbær þróun skilgreind sem þróun sem mætir þörfum samtímans án þess að draga úr möguleikum kynslóða til að mæta þörfum sínum. Í þessu felst að sókn eftir efnahagslegum gæðum verður að haldast í hendur við vernd umhverfisins og grunnþæða jarðar.

Sjálfbær þróun er grunnviðfangsefni í skipulagi þar sem ákvarðanir um nýtingu og vernd lands og sjávar byggja á skipulagi, hvort sem þær snúa að útfærslu nýrrar byggðar, innviðaframkvæmdum eða nýtingu auðlinda. Eitt markmiða skipulagslaga er: „að stuðla að skynsamlegri og hagkvæmri nýtingu lands og landgæða, tryggja vernd landslags, náttúru og menningarverðmæta og koma í veg fyrir umhverfisspjöll og ofnýtingu, með sjálfbæra þróun að leiðarljósi.“ Í lögum um skipulag haf- og strandsvæða er sjálfbær þróun jafnframt lögð til grundvallar.

Svæðisborg

Svæðisborg vísar til sérstaks byggðarstigs milli höfuðborgar og stærri þéttbýliskjarna á landsbyggðum og svæðisbundins hlutverks þeirra sem slíks. Hugtakið kemur m.a. fram í skýrslu starfshóps sem falið var að skilgreina svæðisbundið hlutverk Akureyrar og baklands hennar í þessu samhengi og lagði til að hún yrði flokkuð sem svæðisborg í byggðastefnu stjórnvalda. Í drögum að borgarstefnu er áformað að skilgreina Akureyri og festa í sessi sem svæðisborg, móta hlutverk hennar og efla sem slíka.

Virkur ferðamáti

Með virkum ferðamáta er átt við ferðamáta sem fela í sér líkamlega hreyfingu, en rafknúin reiðhjól og hlaupahjól falla einnig þar undir. Þróun og útfærsla byggðar í skipulagi hefur áhrif á möguleika fólks til að velja slíka ferðamáta.

Þolmörk

Þolmörk vegna álags af völdum ferðapjónustu má skilgreina sem þann fjölda gesta sem svæði getur tekið á móti áður en neikvæðra áhrifa af einhverju tagi fer að gæta, t.a.m. á náttúru eða umhverfi, innviði, samfélag, efnahag eða þá á ferðafólk og ferðapjónustuna sjálfa.

Hugakið á við ákveðin mörk, sem byggja á grunni gagna á borð við þolmarkagreiningu, ástands- eða álagsmat, til að hafa sem viðmið varðandi álag á tilteknu svæði og taka mið af og tillit til við skipulagsgerð til að stuðla að því að álag fari ekki yfir þau tilteknu þolmörk.

Aðgerð 12 í landsskipulagsstefnu snýr sérstaklega að greiningu þolmarka fyrir miðhálendi.

Framtíðarsýn, markmið og mælikvarðar

Landsskipulagsstefna byggist á eftirfarandi framtíðarsýn í skipulagsmálum:

Skipulag stuðli að sjálfbærri þróun og lífsgæðum fólks, styðji samkeppnishæfni og sé sveigjanlegt og stuðli að viðnámsþrótti gagnvart umhverfisbreytingum.

Í landsskipulagsstefnu eru sett fram þrjú markmið stjórnvalda í skipulagsmálum sem snúa að vernd umhverfis og náttúru, velsæld samfélagsins og samkeppnishæfu atvinnulífi og byggja þau á stöðum sjálfbærrar þróunar. Undir hverju markmiði eru áherslur og eru þær leiðbeinandi fyrir gerð skipulagsáætlana og grundvallast m.a. á stefnu íslenskra stjórnvalda og alþjóðasamningum. Nánari umfjöllun um forsendur og stefnu stjórnvalda er að finna í sérstakri greinargerð um stöðu og þróun skipulagsmála sem unnin var samhliða endurskoðun landsskipulagsstefnu, Staða og þróun skipulagsmála á Íslandi, 2023.

Fyrir hvert markmið eru settir fram mælikvarðar sem styðjast ber við til að meta framgang þess. Mælikvarðar landsskipulagsstefnu taka mið af skuldbindingum Íslands í loftslagsmálum og markmiðum sem stjórnvöld hafa sett sér og styðja við að meta hvort skipulagsmál séu á réttri leið.

Markmið stjórnvalda í skipulagsmálum eru eftirfarandi:

A. Vernd umhverfis og náttúru

Markmiðið snýr að því að skipulag stuðli að heilnæmu umhverfi og verndun og varðveislu víðerna, landslags, náttúru og líffræðilegrar fjölbreytni. Kolefnishlutleysi á að vera leiðarljós í skipulagi sem stuðla þarf að með markvissum samdrætti í losun gróðurhúsalofttegunda frá landnotkun.

Mælikvarðar sem styðjast ber við til að meta framgang markmiðs A:

- a. Heildarlosun gróðurhúsalofttegunda.
- b. Hlutfall lands og hafsvæða með fullnægjandi verndun vistkerfa.
- c. Hlutfall óbyggðra víðerna.

B. Velsæld samfélags

Markmiðið snýr að því að skipulag stuðli að almenntri velsæld í samfélagi og gæðum í hinu byggða umhverfi. Skipulag þarf að stuðla að jafnvægi í nýtingu lands í þéttbýli og dreifbýli þar sem vöxtur samfélaga gengur ekki um of á náttúrulegt umhverfi. Loftslagsaðlögun á að vera leiðarljós í skipulagi sem verður að stuðla að seiglu samfélaga gagnvart afleiðingum loftslagsbreytinga.

Mælikvarðar sem styðjast ber við til að meta framgang markmiðs B:

- a. Losun gróðurhúsalofttegunda frá vegasamgöngum og heimilum.
- b. Hlutfall heimila með íþyngjandi húsnæðiskostnað.
- c. Hlutfall vistvæns ferðamáta.

C. Samkeppnishæft atvinnulíf

Markmiðið stuðlar að því að skipulag auki samkeppnishæfni samfélags og efli atvinnulíf með hagkvæmri uppbyggingu innviða og sjálfbærri nýtingu auðlinda þar sem vexti er beint á tiltekin svæði í skipulagi. Kolefnis- hlutleysi á að vera leiðarljósið í skipulagi sem miðar að því að auka til muna bindingu gróðurhúsalofttegunda.

Mælikvarðar sem styðjast ber við til að meta framgang markmiðs C:

- a. Koltvísýringslosun á virðisaukæiningu.
- b. Hlutfall fjölbreyttra atvinnusvæða.
- c. Hlutfall endurnýjanlegrar orku.

Um markmið landsskipulagsstefnu

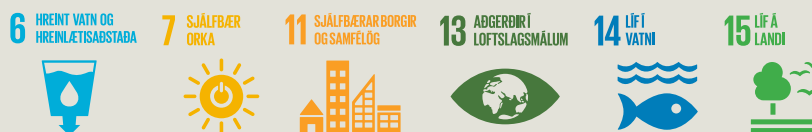
Áherslur markmiðs um vernd umhverfis og náttúru.

Kolefnishlutleysi er leiðarljós markmiðsins en Ísland er aðili að Rammasamningi Sameinuðu þjóðanna um loftslagsbreytingar (UNFCCC), en einnig hefur Ísland sett sér metnaðarfullra landsmarkmið um þátt í sameiginlegu markmiði Evrópuríkja um 40% samdrátt í losun gróðurhúsalofttegunda á tímabilinu 2021–2030 miðað við árið 1990. Áherslur í loftslagsmálum og mikilvægi skipulags til að ná þar settum markmiðum eru einnig áberandi í öðrum áætlunum stjórnvalda, svo sem samgönguáætlun fyrir árin 2020–2034 (Þingsályktun nr. 41/150), Sjálfbær orkuframtíð: Orkustefnu til ársins 2050 og Landi og lífi, landgræðsluáætlun og landsáætlun í skógrækt til ársins 2031. Þessar áætlanir og stefnur endurspeglar ásetning um að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda, auka kolefnisbindingu og að Ísland verði óháð jarðefnaeldsneyti. Skipulagsáætlanir sveitarfélaga gegna mikilvægu hlutverki við stefnumörkun í loftslagsmálum þar sem þar eru teknar ákvarðanir um fyrirkomulag byggðar og landnotkunar. Með áherslum og aðgerðum í skipulagi er hægt að stuðla að samdrætti í losun gróðurhúsalofttegunda og aukinni kolefnisbindingu með ýmsum hætti.

Ísland er aðili af samningi Sameinuðu þjóðanna um líffræðilega fjölbreytni (CBD). Samningurinn er mikilvægt verkfæri til að varðveita líffræðilega fjölbreytni jarðar. Hafréttarsamningur Sameinuðu þjóðanna hefur einnig að geyma ákvæði um verndun gegn mengun hafsins og varðveislu líffræðilegrar fjölbreytni.

Í náttúruverndarlögum, nr. 60/2013, er að finna almenna stefnu um vernd náttúru og landslags. Þá er í rammaáætlun að finna áætlun um vernd landsvæða þar sem virkjunarkostir eru til staðar. Ísland er einnig aðili að Landslagsamningi Evrópu (ELC). Með landslagi er átt við bæði náttúrulegt og manngert landslag, í byggð og óbyggðum, borgum og bæjum, til sveita og við sjávarsíðuna. Í lögum um menningarminjar, nr. 80/2012, er markmið að stuðla að verndun menningarminja og tryggja að íslenskum menningararfi verði skilað óspilltum til komandi kynslóða. Í stjórnarsáttmála ríkisstjórnar Framsóknarflokks, Sjálfstæðisflokks og Vinstrihreyfingarinnar – græns framboðs frá nóvember 2021 koma fram áform um stofnun þjóðgarðs á þegar friðlýstum svæðum og jöklum á þjóðlendum á hálendinu með breytingu á lögum um Vatnajökulspjóðgarð.

Markmiðið tengist eftirfarandi heimsmarkmiðum:

Greinargerð *Áherslur markmiðs um velsæld samfélags.*

Aðlögun að loftslagsbreytingum er leiðarljós markmiðsins. Í aðgerðaáætlun loftslagsmála (2020) kemur fram að skipulagsáætlanir sveitarfélaga séu mikilvægur vettvangur til að takast á við loftslagsbreytingar, bæði hvað varðar mótvægisáðgerðir til að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og aðlögun að loftslagsbreytingum. Í tillögum fyrir gerð stefnu um aðlögun að loftslagsbreytingum (2021) kemur fram að slíkar aðlögunaraðgerðir séu nauðsynlegar vegna hlýnunar loftslags og súrnunar sjávar á þessari öld og því þurfi að líta til loftslagsþols byggðar, innviða, atvinnuvega og seiglu mismunandi hópa fólks og lífríkis frammi fyrir loftslagsbreytingum.

Ísland er aðili að Árórsarsamningnum um aðgang að upplýsingum, þátttöku almennings í ákvarðanatöku og aðgang að réttlátri málsmeðferð í umhverfismálum (þingsályktun nr. 46/139). Ísland er einnig þátttakandi í norrænni samstarfsáætlun um byggðapróun og skipulagsmál 2021–2024 (Norræn samstarfsáætlun um byggðapróun og skipulagsmál 2021–24 – Fyrir græn, samkeppnishæf og félagslega sjálfbær Norðurlönd) þar sem er lögð áhersla á að bæta þátttöku allra félagsþópa.

Í samgönguáætlun fyrir árin 2020–2034 (þingsályktun nr. 41/150) er áhersla á að leitast verði við að jafna vægi ferðamáta í þéttbýli með það að markmiði að stuðla að breyttum ferðavenjum sem er í samræmi við samgöngusáttmála ríkis og sveitarfélaga og leiðbeiningarnar *Mannlíf, byggð og bæjarrými: leiðbeiningar um sjálfbært skipulag og vistvænar samgöngur og stefnu hönnunar og arkitektúrs til 2030*. Þar er að finna umfjöllun og leiðbeiningar sem m.a. lúta að gæðum byggðar, landnotkun og þéttleika, sem ætlað er að nýtist við skipulag, hönnun og uppbyggingu byggðar og bæjarrýma. Einnig er stefnu um heilnæmt umhverfi að finna í lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir, nr. 7/1998, og áætlun um loftgæði á Íslandi 2018–2029 (Hreint loft til framtíðar: Áætlun um loftgæði á Íslandi 2018–2029).

Gerður hefur verið rammasamningur ríkis og sveitarfélaga um aukið framboð íbúða 2023–2032 og sameiginlega sýn og stefnu í húsnæðismálum. Samningurinn felur í sér sameiginlega stefnu og aðgerðir ríkis og sveitarfélaga um uppbyggingu íbúða til að mæta áætlaðri húsnæðisþörf, m.a. með markvissari beitingu húsnæðisáætlana. Í ramma-samningnum eru sett viðmið um að þörf sé að byggja 35.000 íbúðir á árunum 2023–2032. Af þeim nýju íbúðum verði að jafnaði 30% á viðráðanlegu verði og að félagslegt húsnæðisúrræði verði sem næst 5% af öllu nýju húsnæði. Í Byggjum grænni framtíð, vegvísi að vistvænni mannvirkjagerð 2030 er fjallað um vistvæna mannvirkja- og skipulagsgerð og þau tækifæri til úrbóta sem liggja í hönnun og skipulagi byggðar.

Í Orkustefnu til 2050 eru sett fram leiðarljós er varða orkuöryggi, orkuskipti, orkunýtingu og orkusparnað, umhverfi, samfélag og efnahag. Í kerfisáætlun 2021–2030 eru sett fram markmið um að byggt verði upp sterkt flutningskerfi með hátt afhendingaröryggi raforku. Í stefnu í fjarskiptum fyrir árin 2019–2033 (þingsályktun nr. 32/149) kemur fram að góðir samskiptainnviðir séu lykilatriði í velferð og búsetugæðum og grundvöllur að fjölbreyttri atvinnustarfsemi. Lög um vatnsveitur sveitarfélaga, nr. 32/2004, kveða á um að sveitarfélög starfræki vatnsveitur í þéttbýli í þeim tilgangi að fullnægja vatnsþörf almennings, heimila og atvinnufyrirtækja.

Greinargerð

Í skipulagsreglugerð nr. 90/2013 er kveðið á um öryggisforsendur og takmarkanir á landnotkun vegna náttúruvár. Ljóst er að margt jákvætt hefur áunnist síðustu ár og áratugi þegar kemur að þekkingu á náttúruvá og viðbrögðum við náttúruváratburðum. Í stöðumati og áskorunum varðandi mat og endurmótun á tilhögun hættumats og vöktunar vegna náttúruvár kemur fram að forsendur hafi verið að breytast. Þar eru helstu áhrifavaldar breyting á byggðamynstri og landnýtingu, aukin ferðamennska og þekking á mögulegum áhrifum loftslagsbreytinga á náttúruvá og tíðni atburða. Frá 2010 hefur hver náttúruváratburðurinn tekið við af öðrum og þessir atburðir hafa sýnt fram á mikilvægi þekkingar, vöktunar og réttra viðbragða til að draga úr tjóni vegna náttúruvár.

Markmiðið tengist eftirfarandi heimsmarkmiðum:

Áherslur markmiðs um samkeppnishæft atvinnulíf.

Kolefnishlutleysi er leiðarljós markmiðsins sem miðar að því að auka til muna bindingu gróðurhúsalofttegunda en Ísland er aðili að rammasamningi Sameinuðu þjóðanna um loftslagsbreytingar (UNFCCC), en einnig hefur Íslands sett sér metnaðarfullra landsmarkmið um þátt í sameiginlegu markmiði Evrópuríkja um 40% samdrátt í losun gróðurhúsalofttegunda á tímabilinu 2021–2030 miðað við árið 1990. Í aðgerðaáætlun í loftslagsmálum er kveðið á um að kolefnisbinding með bættri landnotkun verði stóraukin. Áhersla á kolefnisbindingu er einnig hluti af Landi og lífi, landgræðsluáætlun og landsáætlun í skógrækt til ársins 2031. Þessar áætlanir, auk samgönguáætlunar fyrir árin 2020–2034 (þingsályktun nr. 41/150) og orkustefnu til 2050, endurspeгла ásetning um að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda, auka kolefnisbindingu og að Ísland verði óháð jarðefnaeldsneyti. Skipulagsáætlanir sveitarfélaga gegna mikilvægu hlutverki við stefnumörkun í loftslagsmálum þar sem þar eru teknar ákvarðanir um fyrirkomulag byggðar og landnotkunar. Með áherslum og aðgerðum í skipulagi er hægt að stuðla að samdrætti í losun gróðurhúsalofttegunda og aukinni kolefnisbindingu með ýmsum hætti.

Stefna stjórnvalda í orkuskiptum felur í sér að auka hlutfall endurnýjanlegra orkugjafa og minnka hlutfall jarðefnaeldsneytis, birtist þessi stefna til að mynda í orkustefnu til ársins 2050 og aðgerðaáætlun henni tengdri.

Stefnu stjórnvalda er varðar vindorku má m.a. finna í rammaáætlun og í ríkisstjórnarsáttmála þar sem lögð er áhersla á nýtingu vindorku og stefnt að því að vindorkuver byggist upp á afmörkuðum svæðum nærri tengivirkjum og flutningslínunum.

Greinargerð

Stefna stjórnvalda um vernd vatns, þ.m.t. strandsjávar og árósavatns, er sett fram í lögum um stjórn vatnamála, nr. 36/2011, og í vatnaáætlun Íslands 2022–2027. Markmiðið er að vernda vatn og vistkerfi þess, hindra frekari rýrnun vatnsgæða og bæta ástand vatnavistkerfa til þess að vatn njóti heildstæðrar verndar.

Í lögum um skipulag haf- og strandsvæða, nr. 88/2018, er lögð áhersla á að skipulag veiti grundvöll fyrir fjölbreyttri nýtingu auðlinda haf- og strandsvæða sem byggist á heildarsýn á málefni hafsins, vistkerfanálgun og vernd náttúru og menningarminja, með sjálfbæra þróun að leiðarljósi, þar sem tekið er mið af áhrifum vegna loftslagsbreytinga. Ísland er aðili að Alþjóðasiglingamálastofnuninni, IMO og alþjóðasamningi um öryggi mannlífa á hafinu, SOLAS-samningnum. Í því felst að taka skuli mið af alþjóðlegum tilmælum og viðmiðunarreglum um leiðsögukerfi sjófarenda sem taka skal mið af við ákvörðun um starfsemi á haf- og strandsvæðum.

Stefna stjórnvalda í ferðaþjónustu er fyrst og fremst sett fram í stefnuramma íslenskrar ferðaþjónustu til 2030. Meginmarkmið stefnurammans er sjálfbær þróun greinarinnar með arðsamri og samkeppnishæfri ferðaþjónustu í sátt við land og þjóð. Ísland er þátttakandi í norrænni samstarfsáætlun um byggðapróun og skipulagsmál 2021–2024 (Norræn samstarfsáætlun um byggðapróun og skipulagsmál 2021–2024 – Fyrir græn, samkeppnishæf og félagslega sjálfbær Norðurlönd) þar sem er lögð áhersla á samkeppnishæf atvinnusvæði í þéttbýli og dreifbýli.

Stefna stjórnvalda um nýtingu landbúnaðarlands birtist m.a. í jarðalögum, nr. 81/2004, þar sem eru ákvæði um vernd landbúnaðarlands með það að markmiði að tryggja fæðuöryggi til framtíðar með því að varðveita land sem er vel fallið til búvöruframleiðslu. Í þingsályktun um landbúnaðarstefnu til ársins 2040, nr. 21/153, ásamt byggðaáætlun 2022–2036 (þingsályktun nr. 27/152) og matvælastefnu til ársins 2040 (þingsályktun nr. 20/153) er jafnframt lögð áhersla á aukið fæðuöryggi með eflingu innlendrar landbúnaðarframleiðslu.

Markmiðið tengist eftirfarandi heimsmarkmiðum:

Uppbygging landsskipulagsstefnu

Þingsályktun

Í þingsályktun um landsskipulagsstefnu 2024–2038 eru sett fram þrjú markmið stjórnvalda í skipulagsmálum.

- A Vernd umhverfis og náttúru**
- B Velsæld samfélags**
- C Samkeppnishæft atvinnulíf**

Undir hverju markmiði eru settar fram áherslur

A.1, A.2, A.3, ..., B.1, B.2, ..., C.1 o.s.frv.

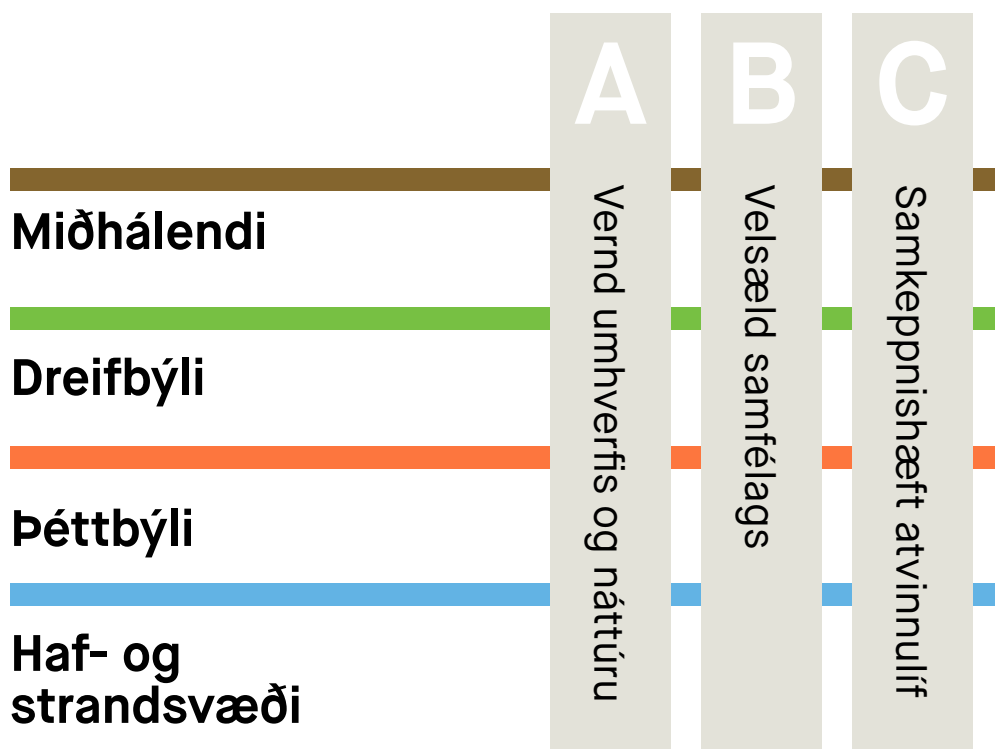
Áherslum fylgja tilmæli um hvernig beri að framfylgja þeim

A.1.1, A.1.2, ..., B.1.1, B.1.2, ..., C.1.1 o.s.frv.

Tilmælin eiga ýmist við um skipulag á miðhálendi (M), í dreifbýli (D), í þéttbýli (Þ) og á haf- og strandsvæðum (H). Að auki felur stefnan í sér aðgerðaáætlun til að hrinda markmiðum hennar í framkvæmd.

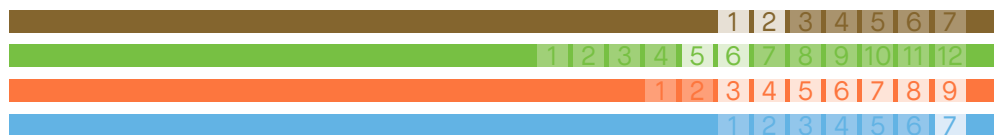
Útgáfa

Í þessari útgáfu landsskipulagsstefnu eru áherslur og tilmæli þingsályktunar sett fram eftirfarandi í fjórum köflum eftir því hvar þau eiga við samkvæmt landfræðilegri skiptingu.

Þannig er öllum þeim áherslum og tilmælum sem eiga við fyrir skipulagsgerð á tilteknu svæði gerð skil í viðkomandi kafla. Í þeim tilfellum sem framfylgdarákvæði eiga við á fleiri en einu svæði eða á þeim öllum, kemur sú áhersla endurtekið fyrir í þeim köflum sem við á.

Stíka fyrir ofan hverja áherslu gerir grein fyrir fjölda framfylgdarákvæða sem henni fylgja og gefur þannig heildarmynd af umfangi tilmæla undir hverri áherslu.

Efni útgefinnar stefnu er að uppistöðu það sama og þingsályktunar, en hefur verið aðlagð að útgáfu. Fyrir utan breytingar á uppröðun hefur áherslum og framfylgd þeirra ekki verið breytt og tölusetning er sú sama. Þá hefur skýringum hugtaka verið bætt við og valið efni úr greinargerð þingsályktunartillögu verið nýtt þar sem talin var þörf á frekari skýringum við stefnuna, t.a.m. varðandi ýmsar forsendur, frekari útlistun á lykilviðfangsefnum, markmiðum og mælikvörðum auk efnis greinargerðar sem snýr að skipulagi á miðhálendi. Sé misræmi milli þingsályktunar og útgefinnar stefnu gildir þingsályktun.

Útgáfunni er ætlað að gera efni stefnunnar aðgengilegra þeim sem vinna að framfylgd stefnunnar, sveitarfélögum, ráðgjöfum og öðrum þeim sem hafa áhuga á eða koma að skipulagsgerð með einum eða öðrum hætti.

Miðhálendi

Dreifbýli

Þéttbýli

Haf- og strandsvæði

Landsskipulagsstefna nær fyrir landið allt og efnahagslögsögu þess. Áherslur stefnunnar beinast að skipulagi á miðhálendi, í dreifbýli, í þéttbýli og á haf- og strandsvæðum og eru settar fram eftir þeirri skiptingu í eftirfarandi köflum.

Áherslurnar eiga að leiða til beinna og skilgreindra aðgerða eða til samþættingar við aðgerðir í öðrum opinberum áætlunum til að framangreindum markmiðum verði náð. Í þeim koma fram tilmæli og aðgerðir sem beint er til sveitarfélaga að vinna að í skipulagsáætlunum sínum.

Skipulag á miðhálandi

Eftirfarandi er stefna um skipulag á miðhálandi, áherslur og tilmæli sem eiga við fyrir framfylgd stefnunnar.

A.1

Áherslur og framfylgd

Skipulag feli í sér stefnu um loftslagsmál með kolefnishlutleysi og orkuskipti að leiðarljósi. Stefnt verði að því að draga eins og kostur er úr losun gróðurhúsalofttegunda og jarðefnaeldsneyti fasað út í lofti, á láði og legi.

Framfylgd við skipulagsgerð á miðhálandi:

1. Við skipulagsgerð verði mörkuð stefna um loftslagsmál. Hún feli í sér stefnu um að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda frá byggð, samgöngum og landnotkun og að auka kolefnisbindingu, með kolefnishlutleysi að leiðarljósi. (M, D, Þ, H)
2. Skipulag miði að eins miklum og skjótum árangri og kostur er við að draga úr losun og auka bindingu gróðurhúsalofttegunda. (M, D, Þ, H)
3. Skipulagsákvæði um þróun byggðar, samgöngur og landnotkun verði útfærð og, eftir því sem við á, sett mælanleg markmið um árangur í loftslagsmálum. (M, D, Þ, H)
4. Umhverfismat skipulagsáætlana feli í sér mat á loftslagsáhrifum skipulagstíllagna og annarra valkosta um stefnu og útfærslu byggðar, samgangna og landnotkunar, sem til greina koma. (M, D, Þ, H)
5. Í skipulagi skuli horfa til losunar frá landi og landnotkun og áhrifa ólíkrar landnotkunar á getu jarðvegs og gróðurs til að binda kolefni. Nýtt verði besta fáanlega þekking á samspili landnotkunar og losunar gróðurhúsalofttegunda. (M, D, Þ, H)
6. Skipulag taki mið af aðgerðaáætlun stjórnvalda í loftslagsmálum og bestu fáanlegu leiðbeiningum um loftslagsmiðað skipulag. (M, D, Þ, H)

A.2 Skipulag feli í sér stefnu og skipulagsákvæði um innviði fyrir loftslagsvænar samgöngur, með áherslu á vistvænan ferðamáta og orkuskipti í samgöngum.

Framfylgd við skipulagsgerð á miðhálandi:

1. Skipulag samgöngukerfis miðhálandisins stuðli að jafnvægi milli ólíkra ferðamáta. (M)
2. Við skipulagsgerð á miðhálandinu verði hugað að orkuskiptum en uppbygging innviða skal vera í samræmi við áherslur landsskipulagsstefnu um uppbyggingu á miðhálandinu. (M)

A.3 Skipulag miði að því að vernda kolefnisríkan jarðveg. Jafnframt stuðli skipulag að því að draga úr hnignun vistkerfa og stuðla að endurheimt þeirra, með það að markmiði að draga úr losun, auka bindingu kolefnis í jarðvegi og gróðri og vernda líffræðilega fjölbreytni.

Framfylgd við skipulagsgerð á miðhálandi:

1. Skipulag og ákvarðanir um nýtingu lands á miðhálandinu, m.a. til beitar, taki mið af ástandi þess og vistgetu og stuðli að viðgangi og virkni vistkerfa. Þetta verði m.a. útfært með skipulagsákvæðum um beitarsvæði í samráði við bændur í viðkomandi sveitarfélagi og Land og skóg. Skipulagsákvæði miði að því að beitarálag sé í samræmi við ástand vistkerfa og markmið um að endurheimta og styrkja náttúruleg vistkerfi og stöðva hnignun þeirra, þ.m.t. jarðvegs. Með þeim verði stuðlað að því að beit á miðhálandinu verði stjórnað þannig að landnotkun verði sjálfbær, valdi ekki hnignun gróðurs eða jarðvegs eða hamli náttúrulegri framvindu vistkerfa á illa förnu landi. (M)
2. Hverfisvernd verði eftir aðstæðum nýtt til að vernda land sem er talið viðkvæmt fyrir búfjárbreit og öðrum ágangi. (M)
3. Í skipulagi verði sett ákvæði, eftir því sem við á, um landgræðslu og landgræðslusvæði til að bregðast við rofskemmdum. (M)

A.4 Skipulag stuðli að verndun og varðveislu líffræðilegrar fjölbreytni, sérstæðrar náttúru og menningarminja.

Framfylgd við skipulagsgerð á miðhálandi:

1. Við skipulagsgerð á miðhálandinu verði mörkuð stefna um verndun sérstæðrar náttúru og líffræðilegrar fjölbreytni með áherslu á verndun mikilvægra vistgerða og gróðurlenda ásamt verðmætum menningarminjum. (M)
2. Stefna um verndun náttúrugæða hálendisins verði eftir því sem við á útfærð með hverfisvernd í skipulagsáætlunum. (M)
3. Við skipulagsgerð verði þess gætt að mannvirki og umferð um hálendið skerði sérkenni og náttúrugæði hálendisins sem minnst, þannig að líffræðilegri fjölbreytni sé viðhaldið og verðmætar menningarminjar verndaðar. (M)

A.5 Skipulag miði að því að varðveita fjölbreytt og verðmætt landslag, svo sem óbyggð víðerni og landslagsheildir.

Framfylgd við skipulagsgerð á miðhálandi:

1. Í skipulagi verði sérkennum miðhálandisins og sérstæðri náttúru þess viðhaldið með áherslu á verndun víðerna hálendisins og landslagsheilda. Við skipulagsgerð verði þess gætt að mannvirki og umferð um hálendið skerði víðerni og önnur sérkenni hálendisins sem minnst. Jafnframt verði kannaðir möguleikar á endurheimt víðerna. (M)
2. Til grundvallar stefnumörkun á miðhálandinu verði kort af umfangi óbyggðra víðerna og svæða sem njóta verndar haft til hliðsjónar. (M)
3. Á svæðum sem flokkast sem víðerni verði svigrúm fyrir takmarkaða mannvirkja-gerð, svo sem gönguskála, vegslóða og göngu- og reiðleiðir. Umfangsmeiri mannvirkjagerð verði beint að stöðum sem rýra ekki víðerni hálendisins. (M)
4. Í skipulagi miðhálandisins verði vandað til staðarvals og hönnunar mannvirkja með tilliti til staðbundinna gæða sem felast í landslagi. Hönnun mannvirkja taki mið af landslagi, kennileitum, sjónlínunum og útsýni. Sérstaklega verði vandað til hönnunar bygginga og annarra mannvirkja sem mynda ný kennileiti. (M)
5. Stefna um verndun víðerna hálendisins verði eftir því sem við á útfærð með hverfisvernd, m.a. þannig að þau svæði verði hverfisvernduð sem tilgreind eru í verndarflokki áætlunar um vernd og orkunýtingu landsvæða og í náttúruverndaráætlun. (M)

A.6 Skipulagsgerð vegna orkunýtingar gæti að náttúruvernd.

Framfylgd við skipulagsgerð á miðhálendi:

1. Skipulagsákvæðanir um landnotkun og mannvirkjagerð vegna orkuvinnslu á miðhálendinu grundvallist á sjálfbærri nýtingu orkuauðlinda og verndun víðerna og líffræðilegrar fjölbreytni. Meiri háttar mannvirkjagerð verði beint að stöðum sem rýra ekki víðerni eða landslagsheildir hálendisins. (M)

B.1 Skipulag feli í sér stefnu um aðlögun að loftslagsbreytingum sem styrkir viðnámsprótt viðkomandi samfélags til langs tíma.

Framfylgd við skipulagsgerð á miðhálendi:

1. Við skipulag á miðhálendinu verði, eftir því sem við á, tekið tillit til loftslagstengdrar náttúruvár og áhrifa loftslagsbreytinga á innviði. (M)

B.3 Skipulag tryggi tækifæri fyrir ólíka félagshópa til að hafa áhrif á ákvarðanir um nærumhverfi sitt.

Framfylgd við skipulagsgerð á miðhálendi:

1. Við skipulagsgerð verði möguleiki íbúa til að hafa áhrif á mótun nærumhverfis síns tryggður í öllu skipulagsferlinu; frá forsendugreiningu til tillögugerðar og kynningar endanlegra skipulagstillagna. (M, D, Þ, H)
2. Beitt verði fjölbreyttum aðferðum við kynningu og samráð til að tryggja aðgengi að upplýsingum og möguleika ólíkra félagshópa til þátttöku. (M, D, Þ, H)
3. Hugað verði að skýrri og góðri framsetningu skipulagsgagna sem auðvelda almenningi að kynna sér tillögur og tileinka sér efni þeirra. (M, D, Þ, H)

B.4 Skipulag greiði fyrir skilvirkum samgöngum þar sem jafnvægi milli ólíkra ferðamáta verði haft að leiðarljósi.

Framfylgd við skipulagsgerð á miðhálendi:

1. Viðhald og frekari uppbygging samgöngukerfis á miðhálendinu stuðli að góðu aðgengi að hálendinu og jafnvægi milli ólíkra ferðamáta, með orkuskipti að leiðarljósi. Samgöngukerfi miðhálendisins verði þróað, til að mynda með útfærslu einstakra stofnvega og öryggishlutverks þeirra vegna náttúruvár. (M)
2. Samgöngumannvirki og umferð hafi lágmarksáhrif á víðerni og óbyggða-upplifun. (M)
3. Sveitarfélög sem ná yfir miðhálendið geri grein fyrir og marki stefnu um þjóðvegi, þ.e. stofnvegi og landsvegi, í aðalskipulagi í samráði við Vegagerðina í samræmi við lög um náttúruvernd. Skipulagsákvæði um vegi á miðhálendinu feli í sér að vegaframkvæmdum verði haldið í lágmarki, möskvar vegakerfisins verði sem stærstir og að hönnun allra vega taki mið af náttúruvernd, sérstaklega með tilliti til landslags, víðerna og verndar viðkvæmra svæða. (M)
4. Við skipulagsgerð verði leitað jafnvægis varðandi aðgengi að áhugaverðum stöðum með mismunandi ferðamáta þannig að ferðafólki á vélknúnum farartækjum sé tryggður aðgangur að fjölbreyttum svæðum en jafnframt verði tryggð kyrrlát svæði án umferðar vélknúinna farartækja. (M)
5. Ferðamannaleiðir (gönguleiðir, reiðleiðir og reiðhjólaleiðir) verði eftir því sem kostur er aðskildar frá meginvegakerfi miðhálendisins. (M)
6. Í skipulagsáætlunum verði tekin afstaða til þess hvar gera megi ráð fyrir lendingarstöðum loftfara og eftir atvikum afmörkuð kyrrlát svæði án umferðar vélknúinna farartækja í lofti, á legi og landi. (M)

B.5 Skipulag stuðli að jöfnu aðgengi að orku um land allt og traustum veituinnviðum sem tryggja örugga afhendingu orku.

Framfylgd við skipulagsgerð á miðhálandi:

1. Skipulag gefi kost á uppbyggingu fjarskiptamannvirkja til að tryggja örugg fjarskipti, um leið og gætt verði að áhrifum á náttúru og landslag. Skipulagsákvæðanir um fjarskiptamannvirki geri kleift að byggja upp traust fjarskiptakerfi og taki mið af landsskipulagsstefnu um víðerni og náttúru miðhálandisins. (M)
2. Við umhverfismat kerfisáætlunar verði lagt mat á áhrif mismunandi kosta varðandi legu og útfærslu raforkuflutningsmannvirkja á víðerni og náttúru hálandisins. Á miðhálandinu taki slíkt umhverfismat til kosta sem felast í lagningu jarðstrengja auk loftlína. (M)
3. Við skipulagsgerð verði tekið mið af tengingu við flutningskerfi raforku og áhrifum þess á náttúrugæði og umhverfisvernd. (M)

B.6 Skipulag geri nauðsynlegar ráðstafanir til að stuðla að öryggi almennings gagnvart náttúruvá.

Framfylgd við skipulagsgerð á miðhálandi:

1. Við ákvæðanir um mannvirkjagerð á miðhálandinu verði tekið tillit til hættu sem talin er stafa af náttúruvá, svo sem snjóflóðum, skriðuföllum, vatnsflóðum, eldgosum, jökulhlaupum og jarðskjálftum. (M)

C.2 Skipulag stuðli að orkuskiptum og að orkuauðlindir verði nýttar með sjálfbærum hætti, með það að leiðarljósi að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og tryggja orkuöryggi.

Framfylgd við skipulagsgerð á miðhálandi:

1. Skipulagsákvæðanir um landnotkun og mannvirkjagerð vegna orkuvinnslu á miðhálandinu grundvallist á sjálfbærri nýtingu orkuauðlinda og verndun víðerna og líffræðilegrar fjölbreytni. Meiri háttar mannvirkjagerð verði beint að stöðum sem rýra ekki víðerni eða landslagsheildir hálandisins. (M)
2. Við skipulag orkuvinnslu skal einnig líta til tengingar við flutningskerfi raforku og áhrifa þess á náttúrugæði og umhverfisvernd. (M)

C.4 Skipulag stuðli að sjálfbærri nýtingu vatns.

Framfylgd við skipulagsgerð á miðhálandi:

1. Við gerð skipulags á miðhálandinu verði leitast við að viðhalda góðu ástandi vatnshlota, m.a. stöðuvatna, fallvatna og grunnvatns. Sjónum skal beint að mögulegu álagi vegna innviða sem tengjast samgöngum, ferðaþjónustu og orkuvinnslu. (M)

C.7 Skipulag um uppbyggingu ferðapjónustu gæti að varðveislu þeirra gæða sem hún byggist á.

Framfylgd við skipulagsgerð á miðhálandi:

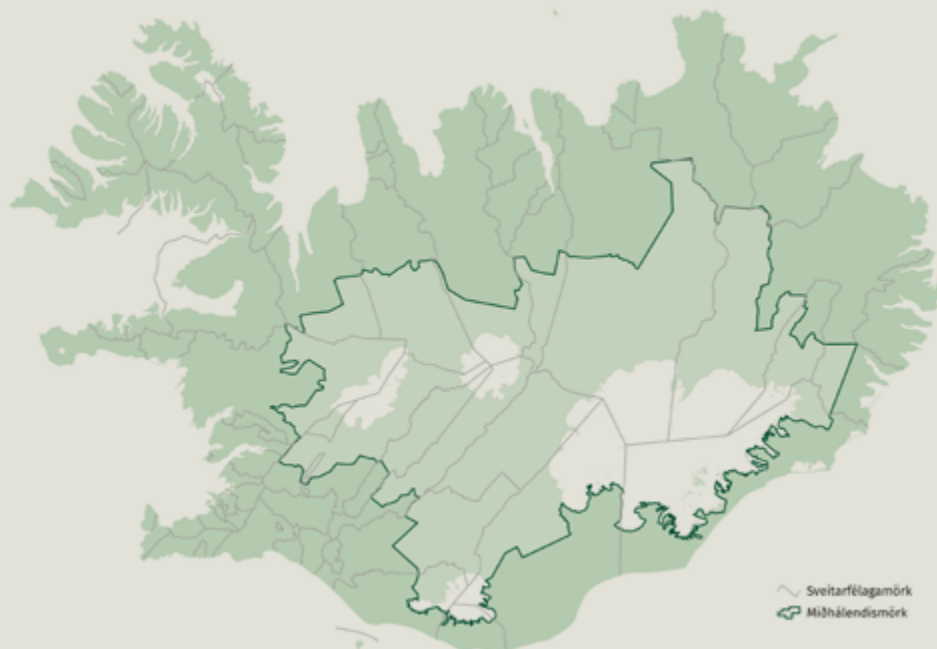
1. Í skipulagi verði uppbygging ferðamannaaðstöðu takmörkuð á miðhálandinu og megináhersla lögð á uppbyggingu á jaðarsvæðum hálendisins og á nokkrum afmörkuðum svæðum við aðalvegi þess. Gengið verði út frá eftirfarandi flokkun og staðsetningu þjónustustaða:
 - Jaðarmiðstöðvar séu á tilteknum stöðum við stofnvegi inn á hálendið og í jaðri þess.
 - Hálendismiðstöðvar séu á tilteknum stöðum við meginleiðir um hálendið.
 - Skálasvæði séu á tilteknum stöðum í góðu vegasambandi.
 - Fjallasel séu í takmörkuðu vegasambandi og taki mið af hæfilegum dagleiðum göngufólks. (M)
2. Við skipulagsgerð verði stuðlað að því að við uppbyggingu mannvirkja og þjónustu verði tekið tillit til þolmarka náttúru, innviða, ferðamanna og samfélags, og aðgengi ákvarðað í samræmi við þau. Hugað verði að varðveislu landslags sem aðdráttarafls fyrir ferðamenn. Við alla mannvirkjahönnun og framkvæmdir á hálendinu verði jafnframt viðhöfð sérstök aðgæsla sem tryggi að mannvirki falli sem best að umhverfi og rýri sem minnst hlut náttúrunnar í heildarmyndinni. (M)

Um skipulag miðhálandisins

Í landsskipulagsstefnu skal ávallt marka stefnu um skipulagsmál á miðhálandinu. Sú stefna sem nú er sett fram í landsskipulagsstefnu um skipulag á miðhálandinu byggist á þeirri stefnu sem sett var með landsskipulagsstefnu 2015–2026.

Afmörkun miðhálandisins:

Afmörkun miðhálandisins er skilgreind í landsskipulagsstefnu, en hún markar það svæði sem stefna um skipulagsmál á miðhálandinu tekur til. Afmörkun miðhálandisins var sett fram í landsskipulagsstefnu 2015–2026 og miðast í grunninn við línu dregna á milli heimalanda og afrétta sem var aðlöguð staðbundið í samráði við viðkomandi sveitarstjórnir og aðra hagsmunaaðila við vinnslu svæðisskipulags miðhálandis Íslands 2015. Markalína miðhálandisins er og skal áfram vera auðkennd á aðalskipulagsupphráttum þeirra sveitarfélaga sem ná inn á miðhálandið. Skipulagsstofnun skal varðveita hnitsetta afmörkun miðhálandisins og veita aðgang að henni. Sveitarstjórnir geta lagt til breytingar á markalínu miðhálandisins við endurskoðun aðalskipulags, enda feli breytingin í sér að endurskoðuð markalína afmarki betur náttúrufarslega heild hálandisins.

Kort 1: – Miðhálandismörk.

Um sjálfbæra gróðurframvindu á miðhálandinu.

Mikilvægt er að skipulagsgerð stuðli að vernd og viðhaldi gróðurs, jarðvegs og líffræðilegrar fjölbreytni, að dregið sé úr jarðvegseyðingu og staðinn vörður um vistkerfi/ endurheimta vistkerfi sem hafa raskast, ekki síst í þeim tilgangi að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda frá landi og auka kolefnisbindingu. Á miðhálandinu á sér enn stað jarðvegsrof. Mikilvægt er að stuðla að því að landnotkun á miðhálandinu verði sjálfbær og að hún valdi ekki gróður- eða jarðvegseyðingu eða hamli náttúrulegri gróðurframvindu á illa förnu landi. Lykilatriði í því sambandi er samráð við ferðaþjónustu, bændur og aðra sem eiga nýtingarrétt á svæðinu. Lögð er áhersla á að skipulagsákvæðanir um beit og landgræðslu byggist á áætlunum um uppgæðslu lands, svo sem landbótaáætlunum fyrir upprekstrarlönd og afrétti sem unnar eru samkvæmt reglugerð nr. 511/2018, auk

Greinargerð

gildandi stefnu í náttúruvernd. Mikilvægt er að stöðvun jarðvegsrofs og uppgræðsla lands á miðhálandinu stuðli að líffræðilegri fjölbreytni og virkni vistkerfa. Sérstaklega verði gætt að notkun framandi tegunda við landgræðslu, sbr. ákvæði laga um náttúruvernd. Jafnframt er mikilvægt að viðhalda samstarfi bænda, Lands og skógar og sveitarfélaga um sjálfbæra landnotkun og viðhald og endurreisn landgæða. Einnig verði leitað samráðs við rannsóknar- og fagstofnanir á þessu sviði.

Um hverfisvernd á miðhálandinu.

Með hverfisverndarákvæðum í skipulagsáætlunum geta sveitarfélög sett fram nánari stefnu um hvers þarf að gæta á viðkomandi svæði, m.a. varðandi mannvirkjagerð, umferð, uppgræðslu eða beitarafnot, svo sem vegna sérstæðra jarðmyndana, viðkvæms gróðurs, landslags eða söguminja. Við getur átt að útfæra landsskipulagsstefnu um víðerni og náttúrugæði hálendisins með hverfisvernd. Undirbúningur friðlýsingar getur tekið langan tíma og þannig getur fyrirsjáanlega nokkur tími liðið frá því að svæði er skilgreint í verndarflokk í rammaáætlun eða sett fram í náttúruverndaráætlun, þar til gengið hefur verið frá friðlýsingu.

Með hverfisvernd í skipulagsáætlun getur sveitarstjórn tryggt varðveislu viðkomandi svæðis þar til friðlýsing hefur farið fram og ef tilefni þykir til haft áfram hverfisverndarákvæði jafnframt friðlýsingarskilmálum, þegar þeir liggja fyrir. Hverfisvernd til varnar gegn álagi tekur eðli málsins samkvæmt mið af aðstæðum á hverjum stað, svo sem með tilliti til þess hvort unnt er að girða landið af eða landfræðilegra aðstæðna.

Í samræmi við áherslu landsskipulagsstefnu á verndun víðerna á miðhálandinu er eðlilegt að sveitarfélög sem land eiga á miðhálandinu skilgreini slík svæði sem „óbyggð svæði“, sbr. skipulagsreglugerð, og eftir atvikum einnig hverfisvernduð í aðalskipulagi.

Um varðveislu fjölbreytts og verðmæts landslags.

Mikilvægt er að skipulagsgerð sé beitt til að tryggja að staðsetning og útfærsla nýrra mannvirkja og byggðar hámarki tækifæri til að varðveita fjölbreytt og verðmætt landslag, svo sem óbyggð víðerni, sérstakar landslagsheildir og búsetulandslag sem hefur menningarlegt gildi.

Í landsskipulagsstefnu er lögð áhersla á varðveislu víðerna og náttúru hálendisins. Þannig verði mannvirkjagerð innan hálendisins áfram takmörkuð og uppbyggingu umfangsmeiri mannvirkja og þjónustu beint á jaðar miðhálandisins og að meginleiðum um hálendið þannig að hún rýri ekki víðerni eða landslagsheildir þess.

Mikilvægt er fyrir skipulagsvinnu að hafa yfirsýn yfir umfang og þróun víðerna. Til stendur að ljúka vinnu við kortlagningu víðerna og uppfæra kortlagninguna reglulega (aðgerð 13 í aðgerðaáætlun).

Umhverfisstofnun kortlagði víðerni landsins árið 2009 í samræmi við skilgreiningu á „ósnotnum víðernum“ í þágildandi náttúruverndarlögum, nr. 44/1999. Síðan þá hafa tekið gildi ný náttúruverndarlög, nr. 60/2013, þar sem hugtakið „óbyggð víðerni“ hefur tekið við af „ósnotnum víðernum“ ásamt því að skilgreiningu þeirra verið breytt og orðunum „að jafnaði“ bætt framan við stærðar- og fjarlægðarmörk. Umhverfis-, orku- og loftslagsráðherra hefur heimild í náttúruverndarlögum til þess að setja reglugerð um kortlagningu óbyggðra víðerna og þau viðmið sem notast skal við. Mikilvægt er fyrir skipulagsvinnu að hafa yfirsýn yfir umfang og þróun víðerna og því stendur til að ljúka vinnu við kortlagningu víðerna í ljósi nýrra skilgreininga og uppfæra kortlagninguna reglulega, sbr. aðgerð 13 í aðgerðaáætlun.

Greinargerð *Um skipulag um uppbyggingu ferðapjónustu.*

Fjölgun ferðamanna og aukin útivist getur valdið auknu álagi á ferðamannastöðum og eru vísbendingar um að ákveðnir vinsælir staðir, m.a. á miðhálandinu, séu komnir að þolmörkum vegna mikillar umferðar. Mikilvægt er að skipulag stuðli að því að álag fari ekki yfir þolmörk, en þolmörk má skilgreina sem þann fjölda gesta sem svæði getur tekið á móti áður en neikvæðra áhrifa af einhverju tagi fer að gæta. Við stjórnun og uppbyggingu ferðamannastaða á miðhálandinu þarf að taka mið af þolmörkum náttúru, innviða, ferðamanna og samfélags, á grunni gagna, svo sem ástandsmati áfangastaða innan friðlýstra svæða, eins og kostur er og þar sem við á. Skýr stefna um áfangastaði með tilliti til ferðamennsku er jafnframt forsenda þess að þolmarkagreiningar nýtist við stjórnun og skipulag þeirra.

Landslag, bæði náttúrulegt og manngert, er meginadráttarafl Íslands fyrir ferðamenn. Hugað verður að varðveislu landslags til þess að stuðla að því að Ísland haldi sérstöðu sinni og aðdráttarafli sem áfangastaður ferðamanna. Sérstaklega verður gætt að því að óbyggðaupplifun og náttúrugæði á miðhálandinu skerðist sem minnst, vegna mannvirkja, framkvæmda og umferðar.

Í aðalskipulagi þarf sérstaklega að gera grein fyrir þörf fyrir áformaða uppbyggingu og skýra hvernig hún fellur að markmiðum um varðveislu víðerna og náttúrugæða. Jafnframt er mikilvægt að sveitarfélög hafi samráð við nágrannasveitarfélög þannig að samræmi sé í áformum og áherslum varðandi uppbyggingu og ferðapjónustu svæðisbundið, þannig að möguleg tækifæri til náttúruskoðunar og uppbyggingar ferðapjónustu séu sem best nýtt án þess að raska náttúrugæðum.

Um ferðapjónustustaði á miðhálandinu.

Líkt og í fyrri landsskipulagsstefnu er fylgt stefnu svæðisskipulags miðhálandis Íslands 2015 varðandi staðsetningu, eðli og umfang uppbyggingar ferðamannaaðstöðu á hálandinu. Áfram er gert ráð fyrir að uppbygging ferðamannaaðstöðu verði takmörkuð á hálandinu og að megináhersla verði á uppbyggingu ferðapjónustu á jaðarsvæðum hálandisins og á afmörkuðum svæðum í nánd við aðalvegi um hálendið.

Kort 2:– Ferðapjónustustaðir á miðhálandinu

Greinargerð Í því skyni eru áfram skilgreindir fjórir flokkar ferðaþjónustustaða (jaðarmiðstöðvar, hálendismiðstöðvar, skálasvæði og fjallasel) og skilgreindur fjöldi og staðsetning þriggja fyrstnefndu flokkanna.

Skilgreining á uppbyggingarflokkum ferðaþjónustustaða á hálendinu er eftirfarandi:

Jaðarmiðstöðvar:

- Eru staðsettar við meginleiðir inn á hálendið, á jaðarsvæðum hálendisins og efst í byggð.
- Þjóða upp á alhliða þjónustu við ferðamenn.
- Þjóða upp á möguleika á ferðaþjónustu allan ársins hring.
- Þjóða upp á gistingu á hótelum, gistiheimilum eða í gistiskálum, sbr. lög um veitingastaði, gististaði og skemmtanahald, nr. 85/2007, og reglugerð nr. 585/2007, auk tjaldsvæða. Gert er ráð fyrir fjórum jaðarmiðstöðvum innan hálendismarka, en auk þess er hægt að gera ráð fyrir jaðarmiðstöðvum neðan hálendismarka í aðalskipulagi.

Jaðarmiðstöðvarnar eru: Áfangi við Kjalveg, Hólaskógur og Hrauneyjar við Sprengisandsleið og Möðrudalur við Möðrudalsleið.

Hálendismiðstöðvar:

- Eru staðsettar við meginleiðir um hálendið.
- Þjónustustarfsemi felst fyrst og fremst í rekstri gistingar og tjaldsvæða auk fræðslu og eftirlits, en einnig getur verið um einhvern verslunar- og veitingarekstur að ræða.
- Gisting er almennt í gistiskálum, sbr. lög um veitingastaði, gististaði og skemmtanahald og reglugerð, nr. 585/2007, auk tjaldsvæða. Einnig möguleiki á að bjóða upp á hótél- og gistiheimilagistingu, sbr. reglugerð 585/2007, enda sé slík gisting aðeins hluti gistiframboðs á viðkomandi stað og falli að öllu leyti að kröfum um óbyggðaupplifun.
- Gert er ráð fyrir samfelldri ferðaþjónustu yfir sumarið og jafnframt möguleika á einhverri starfrækslu yfir vetrartímann.

Gert er ráð fyrir eftirtöldum níu hálendismiðstöðvum: Hveravöllum, Kerlingarfjöllum og Árbúðum við Kjalveg, Hólaskjólí við Fjallabaksleið, Háumýrum og Laugafelli við Sprengisandsleið og Drekagili, Kárahnjúkum og Laugarfelli norðan Vatnajökuls.

Skálasvæði:

- Eru í góðu vegasambandi.
- Gisting er í gistiskálum, sbr. lög um veitingastaði, gististaði og skemmtanahald og reglugerð nr. 585/2007, auk tjaldsvæða.
- Gert er ráð fyrir ferðaþjónustu yfir sumarið og jafnframt möguleika á einhverri starfrækslu yfir vetrartímann.
- Þjónustustarfsemi felst fyrst og fremst í rekstri gistiskála og tjaldsvæða auk fræðslu og eftirlits.

Eftirtalin eru þau 33 skálasvæði sem gert er ráð fyrir: Geitlandsskáli við Langjökul, Skálpanes, Úlfsvatn, Norðlingafljót, Arnarvatn stóra, Galtará, Strangakvísl, Ingólfsskáli við Lambafell, Herðubreiðarlindir, Kiðagil, Suðurárbotnar, Kverkfjöll, Laugavellir, Snæfell, Skálafellsjökull, Galti, Markarfljótsskáli, Hvanngil, Álftavatn, Landmannalaugar, Landmannahellir, Tjaldvatn, Versalir, Nýidalur, Hágöngur, Fagriskógur, Básar, Húsadalur, Langidalur, Svínárnes, Gljúfurleit, Hagavatn og Tjaldafell.

- Við ákvörðun um staðsetningu nýrra fjallaselja skal tekið mið af því að fjarlægð milli jaðar- og hálendismiðstöðva, skálasvæða og fjallaselja sé jafnan hæfileg dagleið fyrir göngufólk.
- Gisting er í gistiskálum, sbr. lög um veitingastaði, gististaði og skemmtanahald og reglugerð nr. 585/2007, auk tjaldsvæða.
- Eru að jafnaði stakir fjallaskálar, en eftir atvikum getur einnig verið hesthús eða önnur smærri fylgihús. Almennt einnig möguleiki á tjaldgistingu.
- Þjónustustarfsemi felst í rekstri gistiskála og tjaldsvæðis auk fræðslu og eftirlits.

Greining á þörf fyrir uppbyggingu ferðaþjónustumannvirkja á hálendinu.

Með aðgerð 12 í aðgerðaáætlun um greiningu á þörf fyrir uppbyggingu á hálendinu verður leitast við að meta hvort þörf sé á að breyta áherslum í mannvirkjagerð fyrir næstu endurskoðun landsskipulagsstefnu, byggt á greiningum á þolmörkum áfangastaða miðhálendisins, en slík gögn hefur skort. Þar verði m.a. endurskoðuð og eftir atvikum sett frekari viðmið um fjölda og staðsetningu ferðaþjónustustaða á hálendinu, yfirbragð þeirra og búnað.

Um flutningskerfi raforku á miðhálendinu.

Stefna um hvort nýta megi landsvæði þar sem er að finna virkjunarkosti til endurnýjanlega orkuvinnslu eða hvort ástæða sé til að friðlýsa þau eða kanna frekar er sett fram í rammaáætlun. Áður en virkjunarkostur innan miðhálendisins er settur í orkunýtingarflokk þarf að leggja mat á hvaða áhrif hann hefur á víðerni og náttúru hálendisins. Í því felst að leggja mat á svæðisbundin samlegðaráhrif viðkomandi virkjunarkosts og annarra virkjunarkosta og mannvirkja, þar á meðal fyrirsjáanlegri mannvirkjagerð vegna flutnings orku frá virkjuninni. Slíkt mat skal fara fram við umhverfismat rammaáætlunar samkvæmt lögum um umhverfismat áætlana.

Áætluð framtíðarþróun flutningskerfis raforku á landsvísu er sett fram í kerfisáætlun Landsnets. Nýjar flutningslínur raforku geta samrýmst landsskipulagsstefnu falli þær að þeim áherslum sem þar eru settar fram um verndun víðerna og náttúrugæða þar sem um er að ræða kosti sem valda minnstum sjónrænum eða öðrum neikvæðum umhverfisáhrifum. Áður en til ákvarðana um byggingu slíkra mannvirkja kemur hafi farið fram mat á þörf fyrir uppbyggingu og umhverfismat í samræmi við lög um umhverfismat framkvæmda og áætlana og raforkulög, bæði á viðkomandi áætlunum og einstökum framkvæmdum þegar kemur að undirbúningi þeirra. Samkvæmt raforkulögum er gert ráð fyrir að við gerð kerfisáætlunar sé tekið tillit til fyrirbyggjandi þingsályktunar um stefnu stjórnvalda um lagningu raflína. Í þingsályktuninni er í viðmiðum um lagningu raflína m.a. gert ráð fyrir að sjónræn áhrif vegna flutningsmannvirkja eða önnur umhverfisáhrif séu sem minnst.

Mikilvægt er að í stefnu stjórnvalda um uppbyggingu flutningskerfis raforku og í kerfisáætlun verði bornir saman helstu þróunarkostir raforkukerfisins á grundvelli valkosta-greiningar, lagt mat á umhverfisáhrif og tekin afstaða til framtíðarþróunar meginflutningskerfisins. Ef þörf er talin á raflínum innan miðhálendisins skal við greiningu og samanburð kosta skoða alla raunhæfa möguleika með það að markmiði að takmarka eins og kostur er skerðingu víðerna og náttúrugæða miðhálendisins. Í umhverfismati rammaáætlunar og viðkomandi skipulagsáætlana þarf að fjalla um umhverfisáhrif fyrirhugaðra flutningsmannvirkja á viðkomandi svæði og bera saman þá kosti sem til greina koma. Við skipulagningu og hönnun framkvæmda við orkuvinnslu og orkuflutning verði dregið eins og kostur er úr áhrifum á víðerni, sérkenni og náttúrugæði miðhálendisins

Greinargerð Um uppbyggingu fjarskiptamannvirkja.

Í landsskipulagsstefnu er lögð áhersla á að skipulagsáætlanir gefi kost á uppbyggingu traustra fjarskipta, en jafnframt að við staðarval og útfærslu fjarskiptamannvirkja sé sérstaklega gætt að því að þau valdi sem minnstu raski og hafi sem minnst sjónræn áhrif. Þetta er sérstaklega mikilvægt á miðhálandinu þar sem miðað er að því að standa eins og kostur er vörð um víðerni og óbyggðaupplifun.

Um samgöngur á miðhálandinu.

Skipulagsákvæði um vegi á miðhálandinu felur í sér að vegaframkvæmdum verði haldið í lágmarki, möskvar vegakerfisins verði sem stærstir og að hönnun allra vega taki mið af náttúruvernd, sérstaklega með tilliti til landslags, víðerna og verndar viðkvæmra svæða. Ferðamannaleiðir (gönguleiðir, reiðleiðir og reiðhjólaleiðir) verði eftir því sem kostur er aðskildar frá meginvegakerfi miðhálandisins. Þá verði í skipulagsáætlunum sveitarfélaga jafnframt tekin afstaða til þess hvar gera megi ráð fyrir lendingarstöðum þyrlla og flugvéla og eftir atvikum afmörkuð kyrrlát svæði án umferðar vélknúinna farartækja á lofti og landi.

Á miðhálandinu eru skilgreindir fjórir stofnvegir samkvæmt samgönguáætlun 2020–2034 (þingsályktun nr. 41/150) en það eru Sprengisandsleið, Kjalvegur, Fjallabaksleið nyrðri og Kaldadalsvegur. Stofnvegir miðhálandisins tengja vegakerfi hálandisins við þjóðvegi á láglendi. Út frá stofnvegum miðhálandisins liggja landsvegir sem eru einnig hluti þjóðvegakerfisins. Stofnvegir ná einnig inn á miðhálandið þar sem hringvegurinn liggur um Holtavörðuheidi, Möðrudalsöræfi og Háreksstaðaleið. Landsskipulagsstefna gengur út frá að áfram verði unnið samkvæmt þeirri stefnu sem sett var fram í landsskipulagsstefnu 2015–2026, þ.e. að stofnvegir um miðhálandið skuli byggðir upp sem góðir sumarvegir með brúuðum ám og færir fólksbílum. Miðað sé við að þeir geti verið opnir a.m.k. 4–6 mánuði á ári, eftir atvikum með þungatakmörkunum á vorin þegar jarðvegur er að þiðna.

Í náttúruverndarlögum, nr. 60/2013, er skilgreint fyrirkomulag stjórnsýslu og ákvarðana um aðra vegi og vegslóða en þá sem falla undir þjóðvegakerfið. Í landsskipulagsstefnu er gengið út frá því að allir vegir og vegslóðar aðrir en þjóðvegir verði skráðir í skrá í stafrænum kortagrunni sem Vegagerðin heldur úti. Sveitarfélög geri tillögur um hvaða vegir og vegslóðar skuli skráðir í kortagrunninn, samhliða afgreiðslu aðalskipulags. Nánar er mælt fyrir um skráningu í lögum um náttúruvernd, nr. 60/2013. Að auki verði skipulagsgerð nýtt til að skilgreina ferðaleiðir, það er leiðir ferðamanna gangandi, ríðandi og hjólandi.

Frá því að stefna um þjóðvegi á miðhálandinu leit fyrst ljós árið 1999 í svæðisskipulagi miðhálandisins hafa stofnvegir þess lítið þróast og stór hluti þeirra teljast ekki góðir sumarvegir færir fólksbílum. Á sama tíma hefur umferð um miðhálandið stóraukist. Í tillögu til þingsályktunar um samgönguáætlun 2024–2038 ásamt fimm ára aðgerðaáætlun fyrir árin 2024–2028 (þskj. 319 á 154. lögb.) er sett fram aðgerð um þróun samgöngukerfisins á miðhálandi landsins. Einnig er sett nú fram aðgerð í landsskipulagsstefnu sem snýr að stefnumótun um vegakerfi miðhálandisins, sbr. aðgerð 6 í aðgerðaáætlun. Mikilvægt er að slík vinna sé unnin í breiðu samráði og taki mið af niðurstöðum annarra aðgerða sem snúa að miðhálandinu, svo sem kortlagningu víðerna og uppbyggingu ferðapjónustumannvirkja.

Þar til endurskoðuð stefna liggur fyrir um útfærslu vega á miðhálandinu, sbr. að framan, verður þess gætt við endurbyggingu stofnvega um miðhálandið að laga þá eftir föngum að landi.

Skipulag í dreifbýli

Eftirfarandi er stefna um skipulag í dreifbýli, áherslur og tilmæli sem eiga við fyrir framfylgd stefnunnar.

A.1

Áherslur og framfylgd

Skipulag feli í sér stefnu um loftslagsmál með kolefnishlutleysi og orkuskipti að leiðarljósi. Stefnt verði að því að draga eins og kostur er úr losun gróðurhúsalofttegunda og jarðefnaeldsneyti fasað út í lofti, á láði og legi.

Framfylgd við skipulagsgerð í dreifbýli:

1. Við skipulagsgerð verði mörkuð stefna um loftslagsmál. Hún feli í sér stefnu um að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda frá byggð, samgöngum og landnotkun og að auka kolefnisbindingu, með kolefnishlutleysi að leiðarljósi. (M, D, Þ, H)
2. Skipulag miði að eins miklum og skjótum árangri og kostur er við að draga úr losun og auka bindingu gróðurhúsalofttegunda. (M, D, Þ, H)
3. Skipulagsákvæði um þróun byggðar, samgöngur og landnotkun verði útfærð og, eftir því sem við á, sett mælanleg markmið um árangur í loftslagsmálum. (M, D, Þ, H)
4. Umhverfismat skipulagsáætlana feli í sér mat á loftslagsáhrifum skipulagstíllagna og annarra valkosta um stefnu og útfærslu byggðar, samgangna og landnotkunar, sem til greina koma. (M, D, Þ, H)
5. Í skipulagi skuli horfa til losunar frá landi og landnotkun og áhrifa ólíkrar landnotkunar á getu jarðvegs og gróðurs til að binda kolefni. Nýtt verði besta fánlega þekking á samspili landnotkunar og losunar gróðurhúsalofttegunda. (M, D, Þ, H)
6. Skipulag taki mið af aðgerðaáætlun stjórnvalda í loftslagsmálum og bestu fánlegu leiðbeiningum um loftslagsmiðað skipulag. (M, D, Þ, H)

A.2 Skipulag feli í sér stefnu og skipulagsákvæði um innviði fyrir loftslagsvænar samgöngur, með áherslu á vistvænan ferðamáta og orkuskipti í samgöngum.

Framfylgd við skipulagsgerð í dreifbýli:

3. Í skipulagi í dreifbýli verði, eftir því sem kostur er, skilyrði fyrir samtengdu kerfi samgangna, með áherslu á virkan ferðamáta og almenningssamgöngur. (D)
4. Við skipulagsgerð verði gert ráð fyrir innviðum fyrir orkuskipti, svo sem hleðslustöðvum, sem styðja við orkuskipti í samgöngum á landi, í íbúðarhverfum, á atvinnusvæðum, við hafnir, stofnvegi, á sjó og í lofti. (D, Þ)

A.3 Skipulag miði að því að vernda kolefnisríkan jarðveg. Jafnframt stuðli skipulag að því að draga úr hnignun vistkerfa og stuðla að endurheimt þeirra, með það að markmiði að draga úr losun, auka bindingu kolefnis í jarðvegi og gróðri og vernda líffræðilega fjölbreytni.

Framfylgd við skipulagsgerð í dreifbýli:

4. Við skipulagsgerð verði lagt mat á ástand lands með tilliti til virkni vistkerfa og kolefnisbúskapar. (D)
5. Í skipulagi verði sett fram stefna um varðveislu og bindingu kolefnis í jarðvegi og gróðri og hún útfærð í skipulagsákvæðum um landnotkun, þar á meðal við ákvarðanir um ráðstöfun lands undir mannvirki, ræktun og byggð. (D)
6. Við skipulagsgerð verði mörkuð stefna um vernd og endurheimt votlendis og hún útfærð í skipulagsákvæðum um landnotkun. Stefnan miði að því að varðveita kolefni í votlendi og vernda líffræðilega fjölbreytni. (D)
7. Skipulag í dreifbýli stuðli að því að draga úr hnignun vistkerfa og endurheimta vistkerfi sem hafa raskast, m.a. með stefnu um verndun og eflingu gróðurs og jarðvegs. (D)
8. Vistgerðaflokkun, ásamt bestu fánlegu upplýsingum og stefnum um uppgræðslu og endurheimt lands, verði lögð til grundvallar skipulagsákvörðunum. (D)

A.4 Skipulag stuðli að verndun og varðveislu líffræðilegrar fjölbreytni, sérstæðrar náttúru og menningarminja.

Framfylgd við skipulagsgerð í dreifbýli:

4. Við skipulagsgerð í dreifbýli verði lögð áhersla á að varðveita náttúru og menningarminjar sem hafa staðbundið eða víðtækara gildi út frá sögu, náttúrufari eða menningu og að viðhalda líffræðilegri fjölbreytni. (D)
5. Við skipulagsgerð verði gætt að því að byggð gangi ekki að óþörfu á svæði sem eru verðmæt vegna náttúruverndar og að frístundabyggð verði almennt á afmörkuðum samfelldum svæðum sem skerði ekki mikilvæg eða viðkvæm svæði með tilliti til náttúruverndar. (D)
6. Við skipulagsgerð verði viðhald og útbreiðsla náttúruskóga og vernd líffræðilegrar fjölbreytni tryggð. (D)
7. Vistgerðaflokkun, ásamt stefnum og áætlunum um landgræðslu og vatna-áætlun, verði lögð til grundvallar skipulagsákvörðunum. (D)

A.5 Skipulag miði að því að varðveita fjölbreytt og verðmætt landslag, svo sem óbyggð víðerni og landslagsheildir.

Framfylgd við skipulagsgerð í dreifbýli:

6. Á dreifbýlissvæðum sem flokkast sem víðerni verði svigrúm fyrir takmarkaða mannvirkjagerð, svo sem gönguskála, vegslóða og göngu- og reiðleiðir. Umfangsmeiri mannvirkjagerð verði beint að stöðum sem rýra ekki víðerni. (D)
7. Landslagsgreining verði lögð til grundvallar skipulagsákvörðunum og miðað að því að virða sérkenni landbúnaðarlands og varðveita jarðfræðilega fjölbreytni og menningarlandslag. (D)

A.6 Skipulagsgerð vegna orkunýtingar gæti að náttúruvernd.

Framfylgd við skipulagsgerð í dreifbýli:

2. Skipulag gefi kost á að nýta orkuauðlindir í dreifbýli með sjálfbærni og umhverfisvernd að leiðarljósi. Mannvirki vegna orkuvinnslu falli sem best að landslagi og annarri landnotkun. (D)
3. Við greiningu á valkostum vegna nýrrar orkuvinnslu verði leitast við að koma í veg fyrir neikvæð áhrif á náttúru, landslag, menningarminjar og víðerni. (D)

A.7 Skipulag mannvirkja, byggða og bæjarrýma efli þau gæði sem felast í menningarlandslagi.

Framfylgd við skipulagsgerð í dreifbýli:

1. Við skipulagsgerð í dreifbýli taki ráðstöfun lands fyrir uppbyggingu og ræktun mið af þeim gæðum sem felast í landslagi. Leitast verði við að haga skipulagi og hönnun mannvirkja þannig að fjölbreytt og verðmætt landslag sé varðveitt, svo sem sérstakar landslagsheildir og búsetulandslag sem hefur menningarlegt gildi. Stefnt verði að því að efla þau gæði sem felast í landslagi, náttúrulegu og manngerðu. (D)
2. Stefna í skipulagi um ráðstöfun lands fyrir uppbyggingu og ræktun í dreifbýli taki mið af áhrifum á hið opna land og náttúrulegt landslag og viðhaldi óbyggðum víðernum. (D)
3. Umhverfismat skipulagsáætlana feli í sér mat á náttúrulegu og byggðu landslagi. (D)
4. Skipulag miði að því að uppbygging og landnotkun falli sem best að heildarsvipmóti lands. Skipulagsákvæðanir um staðsetningu og hönnun nýrra mannvirkja taki mið af byggingarhefðum, landslagi og staðhátum þar sem m.a. er hugað að kennileitum, sjónlínunum og útsýni. Sérstaklega verði vandað til hönnunar bygginga og annarra mannvirkja sem mynda ný kennileiti. (D)
5. Við skipulagsgerð í dreifbýli verði landslag og staðareinkenni greind á grundvelli flokkunar landslagsgerða á landsvísu. Niðurstöður greiningarinnar verði lagðar til grundvallar við mörkun stefnu um ráðstöfun lands til uppbyggingar og ræktunar með það að markmiði að byggja á þeim gæðum sem felast í landslagi og sérkennum náttúru og byggðar, viðhalda þeim og efla. (D)

B.1 Skipulag feli í sér stefnu um aðlögun að loftslagsbreytingum sem styrkir viðnámsprótt viðkomandi samfélags til langs tíma.

Framfylgd við skipulagsgerð í dreifbýli:

2. Við skipulagsgerð í dreifbýli verði greint hvaða áskorana er að vænta til langs tíma vegna afleiðinga loftslagsbreytinga sem varðað geta ákvarðanir um landnotkun. Tekið verði tillit til breytinga, svo sem á rennsli eða farvegum jökuláa, flóðahættu, sandfoks, hækkunar sjávarborðs og ágangs sjávar, vatnsflóða, hörfunar jökla, skriðufalla, úrkomuákefðar, ofviðra, gróðurelda og líffræðilegrar fjölbreytni. Byggt verði á bestu fánlegu upplýsingum um viðkomandi áhættu, þ.m.t. vísindaskýrslum Veðurstofu Íslands um áhrif loftslagsbreytinga á náttúrufar og samfélag hér á landi. (D)
3. Í skipulagsáætlunum verði tekin afstaða til þess hvaða takmarkanir þekktar afleiðingar loftslagsbreytinga setja uppbyggingu og landnotkun í dreifbýli og sett viðeigandi skipulagsákvæði þar sem við á. Byggt verði á stefnumótun á landsvísu um aðlögun að loftslagsbreytingum og viðbrögð við loftslags-tengdri náttúruvá. (D)

B.2 Skipulag verði loftslagsmiðað og feli í sér samþætta stefnu um byggðapróun í þéttbýli og dreifbýli þar sem vexti verði beint að þeim byggðarkjörnum sem fyrir eru, með áherslu á búsetufrelsi og að draga úr ferðapörf.

Framfylgd við skipulagsgerð í dreifbýli:

1. Skipulag landnotkunar í dreifbýli styðji við búsetu og samfélag í dreifbýli með langtímasýn um ráðstöfun lands til nýtingar og verndar og samþættri stefnu um byggðapróun í þéttbýli og dreifbýli. Ákvarðanir um ráðstöfun lands fyrir uppbyggingu taki mið af staðareinkennum, svo sem viðernum, sérkennum landbúnaðarlands, verndarsvæðum, varðveislu nytjaland og menningarlandslags. (D)
2. Við skipulagsgerð verði miðað að því að styðja og styrkja samfélag viðkomandi byggðarlags með því að beina vexti að byggðarkjörnum. (D)

B.3 Skipulag tryggi tækifæri fyrir ólíka félagshópa til að hafa áhrif á ákvarðanir um nærumhverfi sitt.

Framfylgd við skipulagsgerð í dreifbýli:

1. Við skipulagsgerð verði möguleiki íbúa til að hafa áhrif á mótun nærumhverfis síns tryggður í öllu skipulagsferlinu; frá forsendugreiningu til tillögugerðar og kynningar endanlegra skipulagstillagna. (M, D, Þ, H)
2. Beitt verði fjölbreyttum aðferðum við kynningu og samráð til að tryggja aðgengi að upplýsingum og möguleika ólíkra félagshópa til þátttöku. (M, D, Þ, H)
3. Hugað verði að skýrri og góðri framsetningu skipulagsgagna sem auðvelda almenningi að kynna sér tillögur og tileinka sér efni þeirra. (M, D, Þ, H)

B.4 Skipulag greiði fyrir skilvirkum samgöngum þar sem jafnvægi milli ólíkra ferðamáta verði haft að leiðarljósi.

Framfylgd við skipulagsgerð í dreifbýli:

7. Skipulag landnotkunar í dreifbýli feli í sér samþætta stefnu um byggðapróun með áherslu á greiðar, öruggar og vistvænar samgöngur og fjölbreyttan ferðamáta. Við skipulag byggðar og samgangna verði miðað við að sem flestir íbúar komist til næsta meginkjarna á innan við einni klukkustund. Skipulag feli einnig í sér stefnu um almenningssamgöngur. Jafnframt verði mótuð stefna um tengingar milli helstu meginkjarna í samræmi við samgönguáætlun. (D)
8. Sveitarfélög geri grein fyrir og marki stefnu um aðra vegi en þjóðvegi í aðal-skipulagi í samræmi við lög um náttúruvernd. (D)
9. Sveitarfélög nýti skipulagsgerð til þess að skilgreina meginleiðir ferðamanna, gangandi, ríðandi og hjólandi. (D)

B.5 Skipulag stuðli að jöfnu aðgengi að orku um land allt og traustum veituinnviðum sem tryggja örugga afhendingu orku.

Framfylgd við skipulagsgerð í dreifbýli:

4. Skipulagsáskvarðanir um fjarskiptamannvirki í dreifbýli geri kleift að byggja upp traust fjarskiptakerfi en taki jafnframt tillit til áhrifa á náttúru og landslag. (D)
5. Skipulagsáskvarðanir um raforkuflutningsmannvirki geri kleift að tryggja öruggan flutning og afhendingu raforku, um leið og tekið er tillit til áhrifa á náttúru og landslag. Við skipulagsáskvarðanir um lagningu raflína verði lagt mat á umhverfisáhrif, þar á meðal sjónræn áhrif, og leitast við að velja þann kost sem veldur minnstum neikvæðum umhverfisáhrifum. (D)
6. Í skipulagi verði gerð grein fyrir aðgengi íbúa og atvinnustarfsemi í dreifbýli að neysluvatni og skýrt hvernig fráveitu er háttað. Tryggja skal að veitulausnir uppfylli gæðakröfur. (D)

B.6 Skipulag geri nauðsynlegar ráðstafanir til að stuðla að öryggi almennings gagnvart náttúruvá.

Framfylgd við skipulagsgerð í dreifbýli:

2. Í skipulagi í dreifbýli verði tekið tillit til þeirrar hættu sem stafar af náttúruvá, svo sem snjóflóðum, skriðuföllum, vatnsflóðum, eldgosum, jökulhlaupum og jarðskjálftum. Sérstaklega verði hugað að aukinni náttúruvá af völdum aukinnar eldvirkni og loftslagsbreytinga. (D)
3. Í skipulagi verði hugað sérstaklega að hættu sem fylgir gróðureldum og hugað að flóttaleiðum og brunavörnum í frístundabyggð og á skógræktarsvæðum. (D)

B.7 Skipulag feli í sér stefnu um yfirbragð byggðar og annarra mannvirkja, skapi aðlaðandi og öruggt umhverfi og veiti möguleika til hreyfingar, endurnæringar og samskipta í nærumhverfi.

Framfylgd við skipulagsgerð í dreifbýli:

1. Við skipulag í dreifbýli verði stuðlað að gæðum hins byggða umhverfis og vandað til staðarvals, yfirbragðs og hönnunar mannvirkja. Tekið verði mið af staðareinkennum og staðbundnum gæðum sem felast í menningararfi, náttúru og landslagi. (D)
2. Í skipulagi í dreifbýli verði gert ráð fyrir vönduðum útivistarsvæðum af mismunandi stærð og gerð sem henta fyrir hreyfingu, leik, samskipti og endurnæringu ólíkra aldurs- og getuhópa. (D)

B.9 Skipulag leggi áherslu á að lágmarka kolefnis- spor húsnæðisuppbyggingar og mannvirkja- gerðar með betri endingu og bættri efnisnotkun.

Framfylgd við skipulagsgerð í dreifbýli:

1. Í skipulagi í dreifbýli verði, eftir því sem við á, mælt fyrir um efnisnotkun og nýtingu bygginga með tilliti til minnkaðs umhverfisálags og bættrar endingar. Skilgreindar verði umhverfiskröfur sem taki til líftíma mannvirkja. (D)

B.10 Skipulag geri viðeigandi ráðstafanir varðandi heilnæmi umhverfis.

Framfylgd við skipulagsgerð í dreifbýli:

1. Við skipulagsgerð verði heilnæmt umhverfi í dreifbýli tryggt með viðeigandi ráðstöfunum varðandi vatnsvernd, vatnsveitu, fráveitu, úrgangsmeðhöndlun, hljóðvist og loftgæði. (D)
2. Skipulag dreifbýlis geri ráð fyrir innviðum fyrir söfnun og meðhöndlun úrgangs við lögbýli, frístundabyggð og ferðamannastaði í dreifbýli. Tekið verði mið af svæðisáætlun sveitarfélags um meðhöndlun úrgangs. (D)

C.1 Skipulag feli í sér stefnu um bindingu kolefnis með kolefnishlutleysi að leiðarljósi.

Framfylgd við skipulagsgerð í dreifbýli:

1. Í skipulagi dreifbýlis verði mörkuð stefna um landnotkun sem dregur úr losun gróðurhúsalofttegunda og eykur bindingu kolefnis, svo sem skógrækt, endurheimt votlendis og jarðvegs. (D)
2. Í skipulagi verði hugað að tækifærum til að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og binda kolefni og mögulegt umfang bindingar. Þar verði forgangsraðað svæðum þar sem unnt er að binda kolefni á hagkvæman hátt, umhverfisáhrif eru ásættanleg og ekki dregur úr líffræðilegri fjölbreytni þeirra. Jafnframt verði hugað að nýjum leiðum til að binda kolefni, svo sem í berggrunni. (D)
3. Við val á svæðum til bindingar kolefnis verði m.a. tekið mið af landnotkun, náttúrugæðum, líffræðilegri fjölbreytni, menningarminjum og náttúruvá. (D)
4. Við skipulag verði metin þörf á verndun ákveðinna vistgerða og jarðvegs til að stuðla að bindingu kolefnis. (D)

C.2 Skipulag stuðli að orkuskiptum og að orkuauðlindir verði nýttar með sjálfbærum hætti, með það að leiðarljósi að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og tryggja orkuöryggi.

Framfylgd við skipulagsgerð í dreifbýli:

3. Skipulag gefi kost á að nýta orkuauðlindir í dreifbýli með sjálfbærni og umhverfisvernd að leiðarljósi. Mannvirki vegna orkuvinnslu falli sem best að landslagi og annarri landnotkun. (D)
5. Við skipulagsgerð verði tekin afstaða til möguleika á orkuframleiðslu með vatnsafl, jarðvarma og vindorku í sátt við náttúru og samfélag. (D, Þ)
6. Við greiningu á valkostum vegna nýrrar orkuvinnslu verði leitast við að velja þá kosti sem hægt er að nýta sem fyrst, eru hagkvæmir og valda sem minnstum neikvæðum umhverfisáhrifum. (D, Þ)
7. Settir verði fram skilmálar í skipulagi til að koma í veg fyrir, minnka eða bæta fyrir áhrif á náttúru, landslag, víðerni, vatnsvernd og aðra nýtingu. (D, Þ)

C.3 Skipulag feli í sér stefnu um nýtingu vindorku í sátt við umhverfi og samfélag.

Framfylgd við skipulagsgerð í dreifbýli:

1. Skipulag og önnur áætlanagerð um landnotkun í dreifbýli skapi forsendur fyrir nýtingu vindorku eftir því sem aðstæður leyfa, í sátt við umhverfi og samfélag, þannig að staðinn verði vörður um sérstætt landslag og lífríki og tekið tillit til grenndarhagsmuna og annarrar landnotkunar. (D)
2. Við skipulagsgerð fyrir vindorkuver verði lögð áhersla á að þau byggist upp á afmörkuðum svæðum nærri tengivirkjum og flutningslínunum þar sem unnt verður að tryggja afhendingaröryggi og halda umhverfisáhrifum í lágmarki. (D)
3. Við staðarval og ákvörðun um útfærslu vindorkuvera varðandi fjölda, stærð og niðurröðun vindmylla verði leitast við að lágmarka áhrif á landslag. Tekið verði mið af einkennum landslags, svo sem ráðandi línunum, landformum og hlutföllum í landslagi svæðis. (D)
4. Við staðarval vindorkukosta, skipulagsákvæðanir, umhverfismat og leyfisveitingar verði tekið mið af stefnu stjórnvalda um nýtingu vindorku og þeim viðmiðum sem sett verða um staðsetningu, fjölda og stærð vindorkuvera og um áhrif á umhverfi og samfélag, ekki síst landslag, nærsamfélag, mikilvæg fuglasvæði og farleiðir fugla. (D)

C.4

Skipulag stuðli að sjálfbærri nýtingu vatns.

Framfylgd við skipulagsgerð í dreifbýli:

2. Í skipulagi í dreifbýli verði stefnt að því að koma í veg fyrir rýrnun vatnsgæða og bæta ástand vatnshlota sem eru undir álagi. (D)
3. Við skipulagsákvæðanir verði sérstaklega litið til mögulegs álags á vatnshlot vegna uppbyggingar mannvirkja, iðnaðar og landbúnaðar, sér í lagi þegar um er að ræða stórnotendur sem nýta mikið af vatni. (D)
4. Skipulag í dreifbýli sé í samræmi við gildandi vatnaáætlun og þekkingu á stöðu vatnshlota. (D)

C.6

Skipulag stuðli að uppbyggingu atvinnulífs til framtíðar með áherslu á eftirsóknarvert umhverfi og sjálfbæra nýtingu lands.

Framfylgd við skipulagsgerð í dreifbýli:

1. Við skipulagsgerð verði hugað að leiðum til að auka fjölbreytni atvinnulífs með tilliti til sjálfbærrar nýtingar lands, styrkleika svæða og þols gagnvart samfélags- og umhverfisbreytingum. (D)
2. Við skipulag atvinnusvæða verði litið til þess hvernig þau geti jafnað tækifæri til atvinnu, stuðlað að sjálfbærri þróun og stutt við byggðapróun. (D)

C.7 Skipulag um uppbyggingu ferðapjónustu gæti að varðveislu þeirra gæða sem hún byggist á.

Framfylgd við skipulagsgerð í dreifbýli:

3. Við skipulagsgerð í dreifbýli verði leitast við að greina sérstöðu, styrkleika og staðaranda svæðis með tilliti til tækifæra í ferðapjónustu. (D)
4. Í skipulagi verði hugað að varðveislu landslags, bæði náttúrulegs og mann-gerðs, sem aðdráttarafls fyrir ferðamenn. (D)
5. Skipulagsákvæðanir um ferðapjónustu og ferðamannastaði byggist á gögnum um þolmörk náttúru, innviða, ferðamanna, samfélags og efnahags. (D)
6. Uppbygging ferðapjónustu miði að því að nýtast jafnt íbúum á svæðinu og ferðamönnum. (D, Þ)
7. Skipulagsákvæðanir um uppbyggingu ferðapjónustu og ferðamannastaða taki mið af áfangastaðaáætlunum landshlutanna. (D, Þ, H)

C.8 Skipulag stuðli að möguleikum á fjölbreyttri og hagkvæmri nýtingu landbúnaðarlands í sátt við umhverfið og stuðli að auknu fæðuöryggi þjóðarinnar.

Framfylgd við skipulagsgerð í dreifbýli:

1. Við skipulagsgerð í dreifbýli verði landi sem hentar vel til ræktunar matvæla almennt ekki ráðstafað til annarra nota með óafturkræfum hætti, svo sem til skógræktar. (D)
2. Skipulagsákvæðanir um ráðstöfun lands til landbúnaðar og annarrar nýtingar byggist á flokkun landbúnaðarlands með tilliti til ræktunarskilyrða, auk landslagsgreiningar og vistgerðaflokkunar. (D)
3. Ákvæðanir um uppskiptingu lands byggist á skipulagsáætlunum. (D)
4. Stefna í skipulagsáætlunum um ræktun stuðli að framleiðslu afurða með lítið kolefnisspor. (D)
5. Í skipulagi dreifbýlis verði stutt við fjölbreytta nýtingu landbúnaðarlands, svo sem í tengslum við nýsköpun og ferðapjónustu. (D)

Skipulag í þéttbýli

Eftirfarandi er stefna um skipulag í þéttbýli, áherslur og tilmæli sem eiga við fyrir framfylgd stefnunnar.

A.1 Áherslur og framfylgd

Skipulag feli í sér stefnu um loftslagsmál með kolefnishlutleysi og orkuskipti að leiðarljósi. Stefnt verði að því að draga eins og kostur er úr losun gróðurhúsalofttegunda og jarðefnaeldsneyti fasað út í lofti, á láði og legi.

Framfylgd við skipulagsgerð í þéttbýli:

1. Við skipulagsgerð verði mörkuð stefna um loftslagsmál. Hún feli í sér stefnu um að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda frá byggð, samgöngum og landnotkun og að auka kolefnisbindingu, með kolefnishlutleysi að leiðarljósi. (M, D, Þ, H)
2. Skipulag miði að eins miklum og skjótum árangri og kostur er við að draga úr losun og auka bindingu gróðurhúsalofttegunda. (M, D, Þ, H)
3. Skipulagsákvæði um þróun byggðar, samgöngur og landnotkun verði útfærð og, eftir því sem við á, sett mælanleg markmið um árangur í loftslagsmálum. (M, D, Þ, H)
4. Umhverfismat skipulagsáætlana feli í sér mat á loftslagsáhrifum skipulagstíllagna og annarra valkosta um stefnu og útfærslu byggðar, samgangna og landnotkunar, sem til greina koma. (M, D, Þ, H)
5. Í skipulagi skuli horfa til losunar frá landi og landnotkun og áhrifa ólíkrar landnotkunar á getu jarðvegs og gróðurs til að binda kolefni. Nýtt verði besta fáanlega þekking á samspili landnotkunar og losunar gróðurhúsalofttegunda. (M, D, Þ, H)
6. Skipulag taki mið af aðgerðaáætlun stjórnvalda í loftslagsmálum og bestu fáanlegu leiðbeiningum um loftslagsmiðað skipulag. (M, D, Þ, H)

A.2 Skipulag feli í sér stefnu og skipulagsákvæði um innviði fyrir loftslagsvænar samgöngur, með áherslu á vistvænan ferðamáta og orkuskipti í samgöngum.

Framfylgd við skipulagsgerð í þéttbýli:

4. Við skipulagsgerð verði gert ráð fyrir innviðum fyrir orkuskipti, svo sem hleðslustöðvum, sem styðja við orkuskipti í samgöngum á landi, í íbúðarhverfum, á atvinnusvæðum, við hafnir, stofnvegi, á sjó og í lofti. (D, Þ)
5. Í skipulagi í þéttbýli verði hugað að innviðum fyrir loftslagsvænar samgöngur, með áherslu á virkan ferðamáta og almenningssamgöngur. (Þ)
6. Við skipulagsgerð verði sett fram stefna og skipulagsákvæði um gatnakerfi og hönnun og útfærslu göturýma sem taki mið af fjölþættu hlutverki gatna sem umferðarleiða og bæjarrýma. (Þ)
7. Skipulag og útfærsla gatnakerfis og göturýma innan byggðarheilda taki mið af leiðbeiningunum Mannlíf, byggð og bæjarrými: leiðbeiningar um sjálfbært skipulag og vistvænar samgöngur í þéttbýli. (Þ)

A.3

Skipulag miðði að því að vernda kolefnisríkan jarðveg. Jafnframt stuðli skipulag að því að draga úr hnignun vistkerfa og stuðla að endurheimt þeirra, með það að markmiði að draga úr losun, auka bindingu kolefnis í jarðvegi og gróðri og vernda líffræðilega fjölbreytni.

Framfylgd við skipulagsgerð í þéttbýli:

9. Við afmörkun þéttbýlis og ráðstöfun lands undir byggð verði lagt mat á ástand lands með tilliti til virkni vistkerfa og kolefnisbúskapar og miðað verði að því að vernda land þar sem eru miklar kolefnisbirgðir. (þ)

A.4

Skipulag stuðli að verndun og varðveislu líffræðilegrar fjölbreytni, sérstæðrar náttúru og menningarminja.

Framfylgd við skipulagsgerð í þéttbýli:

8. Við skipulagsgerð í þéttbýli verði lögð áhersla á að varðveita náttúru og menningarminjar sem hafa staðbundið og víðtækara gildi út frá sögu, náttúrufari eða menningu og að viðhalda líffræðilegri fjölbreytni. (þ)

A.7 Skipulag mannvirkja, byggða og bæjarrýma efli þau gæði sem felast í menningarlandslagi.

Framfylgd við skipulagsgerð í þéttbýli:

6. Skipulag byggðar taki mið af þeim gæðum sem felast í landslagi. Við hönnun byggðar og bæjarrýma verði stefnt að því að efla þau gæði sem felast í landslagi, náttúrulegu og manngerðu. Leitast verði við að haga skipulagi og hönnun byggðar og mannvirkja þannig að fjölbreytt og verðmætt landslag sé varðveitt, svo sem sérstakar landslagsheildir og bæjar- eða borgarlandslag sem hefur menningarlegt gildi. (þ)
7. Umhverfismat skipulagsáætlana feli í sér mat á áhrifum skipulagstillagna og annarra valkosta um stefnu og útfærslu byggðar sem til greina koma á byggt landslag. (þ)
8. Við skipulagsgerð verði vandað til staðarvals og hönnunar mannvirkja í þéttbýli með tilliti til staðbundinna gæða sem felast í landslagi. Hönnun byggðar og mannvirkja taki mið af landslagi, kennileitum, sjónlínunum, útsýni og þeirri byggð sem fyrir er. (þ)

B.1

Skipulag feli í sér stefnu um aðlögun að loftslagsbreytingum sem styrkir viðnámsþrótt viðkomandi samfélags til langs tíma.

Framfylgd við skipulagsgerð í þéttbýli:

4. Við skipulagsgerð í þéttbýli verði greint hvaða áskorana er að vænta í sveitarfélaginu til langs tíma vegna afleiðinga loftslagsbreytinga sem varðað geta ákvarðanir um landnotkun og þróun byggðar í þéttbýli, svo sem breytinga á rennsli eða farvegum jökuláa, hækkunar sjávarborðs og ágangs sjávar, vatnsflóða, flóðbylgna, sandfoks, hörfunar jökla, skriðufalla, úrkomuákefðar, ofviðris, gróðurelda og áhrifa á líffræðilega fjölbreytni. Byggt verði á bestu fáanlegu upplýsingum um viðkomandi áhættu, þ.m.t. vísindaskýrslum Veðurstofu Íslands um áhrif loftslagsbreytinga á náttúrufer og samfélag hér á landi. (þ)
5. Í skipulagsáætlunum verði tekin afstaða til þess hvaða takmarkanir þekktar afleiðingar loftslagsbreytinga setja uppbyggingu og landnotkun í viðkomandi þéttbýli og sett viðeigandi skipulagsákvæði þar sem við á. Byggt verði, eftir því sem við á, á stefnumótun á landsvísu um aðlögun að loftslagsbreytingum og um viðbrögð við loftslagstengdri náttúruvá. (þ)
6. Við skipulagsgerð verði tekið tillit til áhrifa loftslagsbreytinga, svo sem vegna hækkunar sjávarborðs, og náttúruvár, t.d. snjóflóða, skriðufalla, vatnsflóða, eldgosa, jökulhlaupa og jarðskjálfta, með það að markmiði að varna slysum á fólki og tjóni á mannvirkjum. Upplýsingar Veðurstofu Íslands um náttúruvá og loftslagsbreytingar verði lagðar til grundvallar skipulagsákvörðunum. (þ)
7. Við skipulagsgerð verði sérstaklega hugað að því hvernig nýta megi sjálfbærar ofanvatnslausnir til að milda og takast á við áhrif loftslagsbreytinga á byggð. (þ)

B.2 Skipulag verði loftslagsmiðað og feli í sér samþætta stefnu um byggðapróun í þéttbýli og dreifbýli þar sem vexti verði beint að þeim byggðarkjörnum sem fyrir eru, með áherslu á búsetufrelsi og að draga úr ferðapörf.

Framfylgd við skipulagsgerð í þéttbýli:

3. Skipulag landnotkunar efli búsetu og samfélag í þéttbýli með langtímasýn um ráðstöfun lands og samþættri stefnu um byggðapróun í þéttbýli og dreifbýli. (Þ)
4. Við skipulagsgerð verði skilgreindir meginkjarnar í hverjum landshluta og vinnusóknar- og þjónustusvæði þeirra. Uppbyggingu, þar á meðal samgangna, verði hagað þannig að hún sé til þess fallin að styrkja kjarnana sem sjálfbæra burðarása viðkomandi nærsamfélags. (Þ)
5. Í skipulagi verði skýr skil milli þéttbýlis og dreifbýlis og vaxtarmörk þéttbýlisstaða skilgreind með það fyrir augum að efla viðkomandi þéttbýlisstað og standa um leið vörð um landbúnaðarland og önnur verðmæt landgæði. (Þ)
6. Í skipulagi verði stuðlað að búsetufrelsi með sem jöfnustu aðgengi að grunnþjónustu, húsnæði og fjölbreyttum atvinnutækifærum. (Þ)
7. Í skipulagi þéttbýlisstaða verði almennt haft að leiðarljósi að minnka ferðapörf með því að þetta byggð, blanda atvinnustarfsemi, verslun og þjónustu og tengja við íbúðarbyggð í þágu sjálfbærni daglegs lífs og aukinna lífsgæða. (Þ)
8. Skipulag byggðar stuðli að sjálfbærri þróun þéttbýlisstaða með þéttri, samfelldri byggð, endurskipulagningu vannýttra svæða og eflingu nærsamfélags. (Þ)
9. Skipulag byggðar og landnotkunar miði að því að draga úr loftslagsáhrifum samgangna, með áherslu á virkan ferðamáta og almenningssamgöngur. (Þ)

B.3 Skipulag tryggi tækifæri fyrir ólíka félagshópa til að hafa áhrif á ákvarðanir um nærumhverfi sitt.

Framfylgd við skipulagsgerð í þéttbýli:

1. Við skipulagsgerð verði möguleiki íbúa til að hafa áhrif á mótun nærumhverfis síns tryggður í öllu skipulagsferlinu; frá forsendugreiningu til tillögugerðar og kynningar endanlegra skipulagstillagna. (M, D, Þ, H)
2. Beitt verði fjölbreyttum aðferðum við kynningu og samráð til að tryggja aðgengi að upplýsingum og möguleika ólíkra félagshópa til þátttöku. (M, D, Þ, H)
3. Hugað verði að skýrri og góðri framsetningu skipulagsgagna sem auðvelda almenningi að kynna sér tillögur og tileinka sér efni þeirra. (M, D, Þ, H)

B.4 Skipulag greiði fyrir skilvirkum samgöngum þar sem jafnvægi milli ólíkra ferðamáta verði haft að leiðarljósi.

Framfylgd við skipulagsgerð í þéttbýli:

10. Skipulagsgerð í þéttbýli stuðli að greiðum samgöngum innan skilgreindra vinnusóknar- og þjónustusvæða, með styrkingu byggðar að leiðarljósi. (Þ)
11. Sveitarfélög marki í skipulagi samþætta stefnu um byggð og samgöngur. Áhersla verði lögð á göngu- og hjólavænt umhverfi og að tvinna saman almenningssamgöngur og byggðaskipulag. (Þ)
12. Gatnaskipulag og gatnahönnun miði að því að skapa bæjarrými og umferðarými fyrir akandi, hjólandi og gangandi vegfarendur. Við skipulagsgerð verði byggt á leiðbeiningunum Mannlíf, byggð og bæjarrými: leiðbeiningar um sjálfbært skipulag og vistvænar samgöngur í þéttbýli. (Þ)

B.5 Skipulag stuðli að jöfnu aðgengi að orku um land allt og traustum veituvinnviðum sem tryggja örugga afhendingu orku.

Framfylgd við skipulagsgerð í þéttbýli:

7. Skipulagsákvæðanir um fjarskiptamannvirki í þéttbýli geri kleift að byggja upp traust fjarskiptakerfi, en taki jafnframt tillit til umhverfisáhrifa. (Þ)
8. Skipulagsákvæðanir um raforkuflutningsmannvirki geri kleift að tryggja örugga afhendingu raforku, um leið og tekið er tillit til áhrifa á landslag og aðra landnotkun. (Þ)
9. Í skipulagi skal gera grein fyrir því hvernig vatnsveita uppfyllir þarfir íbúa og atvinnulífs með sjálfbæra nýtingu vatnsauðlindarinnar að leiðarljósi. (Þ)
10. Við skipulagsgerð verði tryggt að fráveita anni þörfum íbúa og atvinnulífs þannig að viðmið um gæði viðtaka séu uppfyllt. Blágrænar ofanvatnslausnir skulu nýttar eins og kostur er til að lágmarka álag á fráveitu. (Þ)

B.6 Skipulag geri nauðsynlegar ráðstafanir til að stuðla að öryggi almennings gagnvart náttúruvá.

Framfylgd við skipulagsgerð í þéttbýli:

4. Við skipulag byggðar í þéttbýli verði tekið tillit til þeirrar hættu sem stafar af náttúruvá, svo sem snjóflóðum, skriðuföllum, vatnsflóðum, eldgosum, jökulhlaupum og jarðskjálftum. Sérstaklega verði hugað að aukinni náttúruvá af völdum aukinnar eldvirkni og loftslagsbreytinga. (Þ)
5. Skipulag byggist á bestu fánlegum upplýsingum um náttúruvá. (Þ)

B.7 Skipulag feli í sér stefnu um yfirbragð byggðar og annarra mannvirkja, skapi aðlaðandi og öruggt umhverfi og veiti möguleika til hreyfingar, endurnæringar og samskipta í nærumhverfi.

Framfylgd við skipulagsgerð í þéttbýli:

3. Við skipulag byggðar og bæjarhönnun í þéttbýli verði stuðlað að gæðum í hinu byggða umhverfi og sett fram stefna og ákvæði um byggðamynstur og mælikvarða, og samspil byggðar, bæjarrýma og samgangna. (b)
4. Við skipulag byggðar og bæjarhönnun verði tekið tillit til sögulegs samhengis í þróun byggðar og byggingararfurinn nýttur til að styrkja sérkenni og staðaranda. Yfirbragð og mælikvarði nýrrar byggðar falli að bæjarmynd viðkomandi staðar og sögulegri byggð. (b)
5. Skipulag byggðar skapi góð skilyrði til búsetu og góða umgjörð um mannlíf á hverjum stað með vandaðri og viðeigandi hönnun byggðar og almenningssrýma. Við skipulagsgerð verði byggt á leiðbeiningunum Mannlíf, byggð og bæjarrými: leiðbeiningar um sjálfbært skipulag og vistvænar samgöngur í þéttbýli. (b)
6. Í skipulagsáætlunum verði sett fram stefna og skipulagsákvæði um bæjarrými og bæjarhönnun sem tryggir gott framboð þjónustu ásamt fjölbreyttum og lifandi bæjarrýmum þar sem hugað er að heilnæmi og öryggi umhverfisins og góðum innbyrðis tengslum. Við útfærslu byggðar og bæjarrýma verði gætt að jafnræði, öryggi og aðgengi ólíkra félags- og getuhópa. (b)
7. Í skipulagi verði gert ráð fyrir heildstæðu kerfi vandaðra almenningssrýma og útivistarsvæða af mismunandi stærð og gerð sem henta fyrir hreyfingu, leik, samskipti og endurnæringu ólíkra aldurs- og getuhópa. (b)
8. Í skipulagi verði sett fram stefna og skipulagsákvæði um gróður og náttúru í hinu byggða umhverfi með það að markmiði að fegra og bæta umhverfi, skapa aðlaðandi og áhugaverða umgjörð um hreyfingu og útiveru og einnig í þágu loftslagsmála með viðhaldi líffræðilegrar fjölbreytni og sjálfbærum ofanvatnslausnum. (b)

B.8 Skipulag stuðli að auknum stöðugleika og jafnvægi á húsnæðismarkaði með uppbyggingu hagkvæms og vandaðs íbúðarhúsnæðis sem svari þörfum ólíkra félagshópa.

Framfylgd við skipulagsgerð í þéttbýli:

1. Í skipulagsáætlunum í þéttbýli verði mörkuð stefna um uppbyggingu íbúðarhúsnæðis sem taki mið af fyrirsjáanlegum þörfum samfélagsins og lýðfræðilegum breytingum til framtíðar. (Þ)
2. Stuðlað verði að fjölbreyttum húsnæðiskostum, svo sem hvað varðar húsa-gerðir og stærðir, og stefnt að því að innan hverrar byggðarheildar sé fjölbreytt og vel staðsett íbúðarhúsnæði. (Þ)
3. Tryggt verði fjölbreytt, hagkvæmt og sveigjanlegt húsnæði sem mætir þörfum ólíkra aldurs- og félagshópa og stuðlar að félagslegri fjölbreytni. Í því samhengi verði hugað sérstaklega að framboði á húsnæði fyrir tekju- og eignalægri í samræmi við viðmið rammasamnings ríkis og sveitarfélaga um húsnæðisáætlanir. (Þ)
4. Skipulag skapi umgjörð fyrir uppbyggingu vandaðs íbúðarhúsnæðis þar sem stuðlað er að gæðum húsnæðis, svo sem hvað varðar byggingarlist, birtu, hljóðvist og útirými. (Þ)

B.9 Skipulag leggi áherslu á að lágmarka kolefnisspor húsnæðisuppbyggingar og mannvirkja-gerðar með betri endingu og bættri efnisnotkun.

Framfylgd við skipulagsgerð í þéttbýli:

2. Í skipulagi í þéttbýli verði, eftir því sem við á, mælt fyrir um efnisnotkun og nýtingu bygginga með tilliti til minna umhverfisálags og betri endingar. Skilgreindar verði umhverfiskröfur sem taki til líftíma mannvirkja. (Þ)
3. Í skipulagi skal stefnt að því að nýta innbyggt kolefni í þegar byggðu umhverfi, byggingum, vegum og öðrum innviðum. (Þ)

B.10 Skipulag geri viðeigandi ráðstafanir varðandi heilnæmi umhverfis.

Framfylgd við skipulagsgerð í þéttbýli:

3. Við skipulagsgerð verði heilnæmt umhverfi í þéttbýli tryggt með viðeigandi ráðstöfunum varðandi vatnsvernd og fráveitu. (Þ)
4. Skipulagsgerð miði að því að tryggja loftgæði og góða hljóðvist, m.a. með útfærslu byggðar og almenningsrýma sem dregur úr ferðabörf og hvetur til virks ferðamáta. Horfa skal til aðgerðaáætlunar stjórnvalda um loftgæði sem og fyrirliggjandi upplýsinga um loftgæði og hljóðvist. Leita skal leiða til að bæta loftgæði og hljóðvist þar sem þeim er ábótavant. (Þ)
5. Í skipulagi verði tekið tillit til svæðisáætlana um meðhöndlun úrgangs og viðeigandi uppbyggingu innviða, þ.m.t. flokkunarstöðva í nærumhverfi. (Þ)
6. Skipulag verði samþætt stefnu sveitarfélags í svæðisáætlun um lágmörkun úrgangs, úrgangsforvarnir og aukna endurvinnslu og endurnýtingu, með það að markmiði að efla hringrásarhagkerfið. (Þ)

C.1 Skipulag feli í sér stefnu um bindingu kolefnis með kolefnishlutleysi að leiðarljósi.

Framfylgd við skipulagsgerð í þéttbýli:

5. Í skipulagi í þéttbýli verði sett stefna um að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og bindingu kolefnis innan þéttbýlismarka, svo sem hvað varðar verndun votlendis, skógrækt og bindingu kolefnis í berggrunni. (Þ)
6. Í stefnumörkun verði litið til áhrifa bindingar á landnotkun, náttúrufar, landslag og byggðamynstur. (Þ)

C.2 Skipulag stuðli að orkuskiptum og að orku- auðlindir verði nýttar með sjálfbærum hætti, með það að leiðarljósi að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og tryggja orkuöryggi.

Framfylgd við skipulagsgerð í þéttbýli:

4. Skipulag gefi eftir atvikum kost á að nýta orkuauðlindir í þéttbýli með sjálfbærni og umhverfisvernd að leiðarljósi. Hugað sé að áhrifum nýtingar á aðliggjandi byggð, svo sem vegna sjónrænna áhrifa, áhrifa á hljóðvist og loftgæði. Mannvirki vegna orkuvinnslu falli sem best að landslagi og annarri landnotkun. (Þ)
5. Við skipulagsgerð verði tekin afstaða til möguleika á orkuframleiðslu með vatnsafla, jarðvarma og vindorku í sátt við náttúru og samfélag. (D, Þ)
6. Við greiningu á valkostum vegna nýrrar orkuvinnslu verði leitast við að velja þá kosti sem hægt er að nýta sem fyrst, eru hagkvæmir og valda sem minnstum neikvæðum umhverfisáhrifum. (D, Þ)
7. Settir verði fram skilmálar í skipulagi til að koma í veg fyrir, minnka eða bæta fyrir áhrif á náttúru, landslag, víðerni, vatnsvernd og aðra nýtingu. (D, Þ)

C.4 Skipulag stuðli að sjálfbærri nýtingu vatns.

Framfylgd við skipulagsgerð í þéttbýli:

5. Í skipulagi í þéttbýli verði stefnt að því að koma í veg fyrir rýrnun vatnsgæða og bæta ástand vatnshlota sem eru undir álagi, m.a. vegna fráveitu. (Þ)
6. Skipulag vatnstöku þéttbýlisstaða taki mið af sjálfbærri nýtingu auðlindarinnar. (Þ)
7. Við skipulag byggðar verði leitast við að lágmarka álag á vatnshlot með sjálfbærum ofanvatnslausnum með það að markmiði að viðhalda náttúrulegri hringrás vatns. (Þ)
8. Skipulag í þéttbýli taki mið af gildandi vatnaáætlun og þekkingu á stöðu vatnshlota. (Þ)

C.6 Skipulag stuðli að uppbyggingu atvinnulífs til framtíðar með áherslu á eftirsóknarvert umhverfi og sjálfbæra nýtingu lands.

Framfylgd við skipulagsgerð í þéttbýli:

3. Við skipulagsgerð verði hugað að leiðum til að auka fjölbreytni atvinnulífs með tilliti til styrkleika svæða, sjálfbærrar nýtingar lands og þols gagnvart samfélags- og umhverfisbreytingum. (Þ)
4. Í skipulagi verði mörkuð stefna um uppbyggingu atvinnuhúsnæðis sem tekur mið af fyrirsjáanlegum þörfum samfélagsins og þróun til framtíðar. (Þ)
5. Í skipulagi atvinnusvæða verði tekið mið af því hvernig þau geti nýtt eða styrkt núverandi innviði til að mæta þörfum atvinnulífs og heimila. (Þ)
6. Í skipulagi atvinnusvæða verði mótuð umgjörð sem stuðlar að því að umhverfi hafi aðráttarafl og mótaðar áherslur sem atvinnustarfsemi fylgir til að viðhalda því. (Þ)

C.7 Skipulag um uppbyggingu ferðapjónustu gæti að varðveislu þeirra gæða sem hún byggist á.

Framfylgd við skipulagsgerð í þéttbýli:

6. Uppbygging ferðapjónustu miði að því að nýtast jafnt íbúum á svæðinu og ferðamönnum. (D, Þ)
7. Skipulagsákvæðanir um uppbyggingu ferðapjónustu og ferðamannastaða taki mið af áfangastaðaáætlunum landshlutanna. (D, Þ, H)
8. Við skipulagsgerð í þéttbýli verði leitast við að greina sérstöðu, styrkleika og staðaranda svæða með tilliti til tækifæra í ferðapjónustu. (Þ)
9. Í skipulagi verði hugað að landslagi og yfirbragði og gæðum byggðar sem aðráttarafls fyrir ferðamenn. (Þ)
10. Skipulagsákvæðanir um uppbyggingu ferðapjónustu og ferðamannastaða byggist eins og kostur er á gögnum um þolmörk innviða, ferðamanna, samfélags og efnahags. Sérstaklega sé hugað að áhrifum ferðamennsku á húsnæðismarkað og þjónustuframboð. (Þ)

C.8 Skipulag stuðli að möguleikum á fjölbreyttri og hagkvæmri nýtingu landbúnaðarlands í sátt við umhverfið og stuðli að auknu fæðuöryggi þjóðarinnar.

Framfylgd við skipulagsgerð í þéttbýli:

6. Við skipulagsgerð í þéttbýli verði vaxtarmörk þess skilgreind, m.a. með það fyrir augum að standa vörð um verðmætt landbúnaðarland. (Þ)
7. Í skipulagi verði hugað að tækifærum til aukinnar ræktunar matvæla í þéttbýli. (Þ)

C.9 Skipulag miði að því að auka alþjóðlega samkeppnishæfni landsins um fólk og fyrirtæki með sterkum aðlaðandi borgarsvæðum.

Framfylgd við skipulagsgerð í þéttbýli:

1. Í skipulagi höfuðborgarsvæðisins og svæðisborgarinnar Akureyrar verði lögð áhersla á þætti sem eru líklegir til að styrkja alþjóðlega samkeppnishæfni svæðis með því að nýta styrkleika og sérstöðu þess, svo sem hvað varðar aðgengi að mannauði, endurnýjanlegri orku, auðlindum, grunnneti samgangna (alþjóðlegar gáttir), stöðugleika, stjórnsýslu og þjónustu. (Þ)
2. Í skipulagi höfuðborgarsvæðisins og svæðisborgarinnar Akureyrar verði horft til sérkenna og gæða hins byggða umhverfis og öflugra innviða með það að markmiði að tækifæri, líf skjör og búsetuskilyrði séu sambærileg nálægum borgarsvæðum. (Þ)
3. Í skipulagi höfuðborgarsvæðisins og svæðisborgarinnar Akureyrar verði litið til samanburðar við sambærileg borgarsvæði og sá samanburður nýttur til að móta áherslur í skipulagi og innviðafjárfestingum. (Þ)
4. Í skipulagi í þéttbýli verði lögð áhersla á sjálfbærni borgarsvæða, sem verði eftirsótt til búsetu og atvinnu og skapi umgjörð fyrir efnahagslega drifkrafta og nýsköpun. (Þ)

Skipulag á haf- og strandsvæðum

Eftirfarandi er stefna um skipulag á haf- og strandsvæðum, áherslur og tilmæli sem eiga við fyrir framfylgd stefnunnar.

A.1

Áherslur og framfylgd

Skipulag feli í sér stefnu um loftslagsmál með kolefnishlutleysi og orkuskipti að leiðarljósi. Stefnt verði að því að draga eins og kostur er úr losun gróðurhúsalofttegunda og jarðefnaeldsneyti fasað út í lofti, á láði og legi.

Framfylgd við skipulagsgerð á haf- og strandsvæðum:

1. Við skipulagsgerð verði mörkuð stefna um loftslagsmál. Hún feli í sér stefnu um að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda frá byggð, samgöngum og landnotkun og að auka kolefnisbindingu, með kolefnishlutleysi að leiðarljósi. (M, D, Þ, H)
2. Skipulag miði að eins miklum og skjótum árangri og kostur er við að draga úr losun og auka bindingu gróðurhúsalofttegunda. (M, D, Þ, H)
3. Skipulagsákvæði um þróun byggðar, samgöngur og landnotkun verði útfærð og, eftir því sem við á, sett mælanleg markmið um árangur í loftslagsmálum. (M, D, Þ, H)
4. Umhverfismat skipulagsáætlana feli í sér mat á loftslagsáhrifum skipulagstíllagna og annarra valkosta um stefnu og útfærslu byggðar, samgangna og landnotkunar, sem til greina koma. (M, D, Þ, H)
5. Í skipulagi skuli horfa til losunar frá landi og landnotkun og áhrifa ólíkrar landnotkunar á getu jarðvegs og gróðurs til að binda kolefni. Nýtt verði besta fáanlega þekking á samspili landnotkunar og losunar gróðurhúsalofttegunda. (M, D, Þ, H)
6. Skipulag taki mið af aðgerðaáætlun stjórnvalda í loftslagsmálum og bestu fáanlegu leiðbeiningum um loftslagsmiðað skipulag. (M, D, Þ, H)

A.4 Skipulag stuðli að verndun og varðveislu líffræðilegrar fjölbreytni, sérstæðrar náttúru og menningarminja.

Framfylgd við skipulagsgerð á haf- og strandsvæðum:

9. Við skipulag haf- og strandsvæða verði líffræðilegri fjölbreytni og framleiðslugetu hafsins viðhaldið með því að standa vörð um vistkerfi og ástand sjávar, m.a. með ástandsmati og vöktun. (H)
10. Skipulag haf- og strandsvæða viðhaldi sérkennum og náttúrugæðum með verndun sérstæðrar náttúru og menningarminja. (H)

A.5 Skipulag miði að því að varðveita fjölbreytt og verðmætt landslag, svo sem óbyggð víðerni og landslagsheildir.

Framfylgd við skipulagsgerð á haf- og strandsvæðum:

8. Við skipulagsgerð á haf- og strandsvæðum verði gætt að varðveislu verðmæts landslags, landslagsheilda og óbyggðra víðerna á landi. (H)

A.6 Skipulagsgerð vegna orkunýtingar gæti að náttúruvernd.

Framfylgd við skipulagsgerð á haf- og strandsvæðum:

4. Nýting vistvænna orkuauðlinda á haf- og strandsvæðum verði í sátt við umhverfi og samfélag, þannig að staðinn verði vörður um sérkenni svæða og tekið tillit til grenndarhagsmuna og annarrar nýtingar. (H)

B.1 Skipulag feli í sér stefnu um aðlögun að loftslagsbreytingum sem styrkir viðnámsprótt viðkomandi samfélags til langs tíma.

Framfylgd við skipulagsgerð á haf- og strandsvæðum:

8. Við gerð strandsvæðisskipulags verði tekið mið af bestu fáanlegu upplýsingum um áhrif loftslagsbreytinga, svo sem um breytingar á sjávarborði, hlýnun og súrnun sjávar og röskun búsvæða. (H)

B.3 Skipulag tryggi tækifæri fyrir ólíka félagshópa til að hafa áhrif á ákvarðanir um nærumhverfi sitt.

Framfylgd við skipulagsgerð á haf- og strandsvæðum:

1. Við skipulagsgerð verði möguleiki íbúa til að hafa áhrif á mótun nærumhverfis síns tryggður í öllu skipulagsferlinu; frá forsendugreiningu til tillögugerðar og kynningar endanlegra skipulagstillagna. (M, D, Þ, H)
2. Beitt verði fjölbreyttum aðferðum við kynningu og samráð til að tryggja aðgengi að upplýsingum og möguleika ólíkra félagshópa til þátttöku. (M, D, Þ, H)
3. Hugað verði að skýrri og góðri framsetningu skipulagsgagna sem auðvelda almenningi að kynna sér tillögur og tileinka sér efni þeirra. (M, D, Þ, H)

B.4 Skipulag greiði fyrir skilvirkum samgöngum þar sem jafnvægi milli ólíkra ferðamáta verði haft að leiðarljósi.

Framfylgd við skipulagsgerð á haf- og strandsvæðum:

13. Á haf- og strandsvæðum verði tryggðar öruggar og greiðar samgöngur og gott aðgengi að höfnum. Í því felst að ákvarðanir um staðbundna nýtingu byggist á mati á siglingaöryggi. (H)

B.5 Skipulag stuðli að jöfnu aðgengi að orku um land allt og traustum veituinnviðum sem tryggja örugga afhendingu orku.

Framfylgd við skipulagsgerð á haf- og strandsvæðum:

11. Skipulagsgerð á haf- og strandsvæðum stuðli að öruggum raforku- og fjarskiptastrengjum fyrir íbúa og atvinnulíf, þar sem tekið verði mið af annarri starfsemi á viðkomandi svæði, svo sem veiðum og staðbundinni nýtingu við ákvörðun um staðsetningu þeirra. (H)
12. Stuðlað verði að heilnæmu umhverfi með viðeigandi ráðstöfunum varðandi vatnsvernd við uppbyggingu vatns- og fráveitu. (H)

B.6 Skipulag geri nauðsynlegar ráðstafanir til að stuðla að öryggi almennings gagnvart náttúruvá.

Framfylgd við skipulagsgerð á haf- og strandsvæðum:

6. Við skipulag á haf- og strandsvæðum verði tekið tillit til náttúruvár. Við greiningu á valkostum fyrir staðbundna nýtingu á strandsvæðum verði metið, eins og kostur er, hvort fyrirhugaðri starfsemi stafi hættu af náttúruvá. (H)

B.7 Skipulag feli í sér stefnu um yfirbragð byggðar og annarra mannvirkja, skapi aðlaðandi og öruggt umhverfi og veiti möguleika til hreyfingar, endurnæringar og samskipta í nærumhverfi.

Framfylgd við skipulagsgerð á haf- og strandsvæðum:

9. Við skipulag á strandsvæðum verði stuðlað að gæðum umhverfis við ströndina og vandað til staðarvals, yfirbragðs og hönnunar mannvirkja. Tekið verði mið af staðareinkennum og staðbundnum gæðum sem felast í menningarminjum, náttúru og landslagi. (H)
10. Við skipulagsgerð verði gætt að greiðu aðgengi almennings að strandsvæðum til útivistar, hreyfingar og náttúruupplifunar. (H)

B.10 Skipulag geri viðeigandi ráðstafanir varðandi heilnæmi umhverfis.

Framfylgd við skipulagsgerð á haf- og strandsvæðum:

7. Skipulag strandsvæða stuðli að bættum loftgæðum í höfnum og á strandsvæðum með áherslu á orkuskipti. (H)

C.1 Skipulag feli í sér stefnu um bindingu kolefnis með kolefnishlutleysi að leiðarljósi.

Framfylgd við skipulagsgerð á haf- og strandsvæðum:

7. Nýting haf- og strandsvæða til bindingar kolefnis verði í sátt við umhverfi og náttúru, þannig að staðinn verði vörður um ástand sjávar, framleiðslugetu hafsins og þá nýtingu sem fyrir er. (H)

C.2 Skipulag stuðli að orkuskiptum og að orkuauðlindir verði nýttar með sjálfbærum hætti, með það að leiðarljósi að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og tryggja orkuöryggi.

Framfylgd við skipulagsgerð á haf- og strandsvæðum:

8. Nýting endurnýjanlegrar orkuframleiðslu á haf- og strandsvæðum verði í sátt við umhverfi og samfélag, þannig að staðinn verði vörður um sérkenni svæða og tekið tillit til grenndarhagsmuna og annarrar nýtingar. (H)

C.3 Skipulag feli í sér stefnu um nýtingu vindorku í sátt við umhverfi og samfélag.

Framfylgd við skipulagsgerð á haf- og strandsvæðum:

5. Nýting vistvænna orkuauðlinda á haf- og strandsvæðum verði í sátt við umhverfi og samfélag, þannig að staðinn verði vörður um sérkenni svæðis og tekið tillit til grenndarhagsmuna og annarrar nýtingar. (H)

C.4 Skipulag stuðli að sjálfbærri nýtingu vatns.

Framfylgd við skipulagsgerð á haf- og strandsvæðum:

9. Skipulag haf- og strandsvæða stuðli að góðu ástandi strandsjávar til þess að vernda vatn og vistkerfi þeirra. Það felur m.a. í sér að ákvarðanir um nýtingu haf- og strandsvæða rýri ekki ástand sjávar og miði að því að bæta ástand vatnshlota sem eru undir álagi. (H)
10. Skipulagsgerð sé í samræmi við vatnaáætlun og þekkingu á stöðu vatnshlota. (H)

C.5 Skipulag haf- og strandsvæða skapi grundvöll fyrir fjölbreytta nýtingu jafnframt því sem viðhaldið verði mikilvægum auðlindum hafsvæða við Ísland og tekið tillit til öryggis sjófarenda.

Framfylgd við skipulagsgerð á haf- og strandsvæðum:

Til grundvallar skipulagsgerð á haf- og strandsvæðum verði lögð gögn um nýtingu haf- og strandsvæða, þ.m.t. um veiðar, staðbundna nýtingu, svo sem eldi og ræktun nytjastofna og efnistöku, ásamt gögnum um siglingar og siglingamerki, veitumannvirki og ferðaþjónustu. (H)

C.6 Skipulag stuðli að uppbyggingu atvinnulífs til framtíðar með áherslu á eftirsóknarvert umhverfi og sjálfbæra nýtingu lands.

Framfylgd við skipulagsgerð á haf- og strandsvæðum:

7. Skipulag haf- og strandsvæða stuðli að sjálfbærri atvinnustarfsemi sem nýtir styrkleika svæðis til framtíðar. (H)

C.7 Skipulag um uppbyggingu ferðapjónustu gæti að varðveislu þeirra gæða sem hún byggist á.

Framfylgd við skipulagsgerð á haf- og strandsvæðum:

7. Skipulagsákvæðanir um uppbyggingu ferðapjónustu og ferðamannastaða taki mið af áfangastaðaáætlunum landshlutanna. (D, Þ, H).
11. Við skipulag haf- og strandsvæða verði mótuð umgjörð fyrir starfsemi ferðapjónustu sem tekur jafnframt tillit til þolmarka náttúru, innviða og samfélags, m.a. í tengslum við umferð skemmtiferðaskipa. (H)
12. Í skipulagi verði hugað að varðveislu landslags á strandsvæðum sem aðdráttarafls fyrir ferðamenn. (H)

Aðgerðaáætlun 2024–2028

Í eftirfarandi aðgerðaáætlun sem nær til fimm ára eru tilgreindar 20 aðgerðir til að tryggja framgang markmiða landsskipulagsstefnu. Aðgerðirnar eru tengdar markmiðum og áherslum stefnunnar og miða einkum að því að gera skipulagsgerð sveitarfélaga skilvirkari með bætту aðgengi að grunngögnum og leiðbeiningum, tryggja heildarhagsmuni við gerð skipulagsáætlana sveitarfélaga og stuðla að sjálfbærri þróun þar sem tekið er mið af mögulegum áhrifum loftslagsbreytinga á samfélög og innviði.

1 Mótun verkferla og leiðbeininga fyrir aðlögun sveitarfélaga að áhrifum loftslagsbreytinga.

Verkefnismarkmið

Varpa ljósi á aðferðafræði, verkefni og hlutverk sveitarfélaga, fagstofnana, ráðuneyta og annarra hagaðila þegar kemur að aðlögun sveitarfélaga að áhrifum loftslagsbreytinga.

Stutt lýsing

Mótuð verði heildræn nálgun á aðlögun íslenskra sveitarfélaga að áhrifum loftslagsbreytinga í byggðum landsins og er verkefnið aðgerð í stefnumótandi byggðaáætlun. Að verkefninu komi fimm ólík sveitarfélög og verði þátttaka þeirra skipulögð sem tilviksrannsóknir. Greind verði staðbundin áhrif og aðgerðir til aðlögunar mótaðar. Aðgerðin varpi ljósi á mismunandi hlutverk sveitarfélaga, fagstofnana, ráðuneyta og annarra hagaðila við mótun, innleiðingu og fjármögnun aðlögunar aðgerða. Eins mun hún færa sveitarfélögum verkfæri og skýrari verkferla sem gerir þeim kleift að búa sig undir áhrif loftslagsbreytinga á innviði, atvinnugreinar, efnahag og samfélag, í samstarfi við viðeigandi aðila. Á grundvelli þessarar vinnu verði unnið að leiðbeiningum um aðlögun að loftslagsbreytingum við skipulagsgerð.

Ábyrgð

Umhverfis-, orku- og loftslagsráðuneytið.

Framkvæmdaraðilar

Byggðastofnun, Skipulagsstofnun og Veðurstofa Íslands.

Dæmi um samstarfsaðila

Samband íslenskra sveitarfélaga, landshlutasamtök sveitarfélaga, innviðaráðuneytið, matvælaráðuneytið, almannavarnir, Húsnæðis- og mannvirkjastofnun, Land og skógur, Náttúruhamfaratrygging Íslands og Vegagerðin.

Tímabil

2024–2025.

Tenging við aðrar stefnur/áætlanir

Stefna um aðlögun að loftslagsbreytingum (2021), byggðaáætlun fyrir árin 2022–2036 og áætlun í málefnum sveitarfélaga fyrir árin 2024–2038.

Heimsmarkmið

2 Skipulagsgerð sem styðji við markmið um kolefnishlutleysi.

Verkefnismarkmið

Að fyrir liggi leiðbeiningar um hvernig draga megi úr losun gróðurhúsalofttegunda og auka bindingu kolefnis með skipulagsgerð.

Stutt lýsing

Unnið verði að leiðbeiningum um hvernig hægt er að nýta skipulagsgerð til þess að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og auka bindingu kolefnis. Samhliða verði staðið að vitundarvakningu um loftslagsáhrif byggðar, samgangna og landnotkunar og loftslagsvæns lífs. Komið verði á markvissri söfnun og miðlun bestu fáanlegu upplýsinga fyrir loftslagsmiðað skipulag um þætti sem draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og auka bindingu. Tryggt verði að sveitarfélög, skipulagsráðgjafar og hönnuðir hafi auðvelt aðgengi að bestu upplýsingum hverju sinni.

Ábyrgð

Innviðaráðuneytið.

Framkvæmdaraðili

Skipulagsstofnun.

Dæmi um samstarfsaðila

Matvælaráðuneytið, Samband íslenskra sveitarfélaga, Umhverfisstofnun, Veðurstofa Íslands, Land og skógur, Orkustofnun, Samgöngustofa, Vegagerðin og Húsnæðis- og mannvirkjastofnun.

Tímabil

2024–2025.

Tenging við aðrar stefnur/áætlanir

Aðgerðaáætlun í loftslagsmálum og samgönguáætlun fyrir árin 2024–2038.

Heimsmarkmið

3 Skipulag mæti húsnæðisþörf.

Verkefnismarkmið

Að bæta aðgengi að upplýsingum um möguleika á uppbyggingu húsnæðis í skipulagsáætlunum.

Stutt lýsing

Til að stuðla að jafnvægi milli framboðs og eftirspurnar eftir húsnæði verði sett fram stefna í húsnæðismálum í skipulagsáætlunum sveitarfélaga sem byggist á greinargóðum gögnum um þörf fyrir uppbyggingu húsnæðis til skemmri tíma og sviðsmyndagreiningu til lengri tíma. Húsnæðisáætlanir sveitarfélaga verði því mikilvæg forsenda fyrir skipulagsgerð sveitarfélaga. Til að stuðla að yfirsýn yfir byggingarheimildir verði komið á fót gagnagrunni þar sem hægt er að kalla fram yfirlit yfir heimildir til íbúðauppbýggingar á þegar skipulögðum íbúðareitum og á þeim reitum sem eru í skipulagsferli. Horft verði sérstaklega til þeirra möguleika sem felast í stafrænni deiliskipulagsgerð.

Ábyrgð

Innviðaráðuneytið.

Framkvæmdaraðili

Skipulagsstofnun.

Dæmi um samstarfsaðila

Húsnæðis- og mannvirkjastofnun, Samband íslenskra sveitarfélaga og Samtök sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu.

Tímabil

2024–2025.

Tenging við aðrar stefnur/áætlanir

Húsnæðisstefna fyrir árin 2024–2038.

Heimsmarkmið

4 Uppbygging og viðhald þjóðhagslega mikilvægra innviða.

Verkefnismarkmið

Að einfalda ákvarðanatöku um þjóðhagslega mikilvæga innviði flutningskerfa.

Stutt lýsing

Tryggt verði að ákvarðanir um uppbyggingu og viðhald þjóðhagslega mikilvægra innviða nái fram að ganga. Í samvinnu við hagsmunaaðila verði lagt mat á hvaða innviðir flutningskerfa, svo sem samgöngu- og veitukerfis, hafi þjóðhagslegt mikilvægi og skoðaðar leiðir til að einfalda og stuðla að ákvarðanatöku um uppbyggingu og viðhald þeirra.

Ábyrgð

Innviðaráðuneytið.

Framkvæmdaraðili

Innviðaráðuneytið.

Dæmi um samstarfsaðila

Skipulagsstofnun, Samgöngustofa, Samband íslenskra sveitarfélaga, Orkustofnun og Umhverfisstofnun.

Tímabil

2024–2026.

Tenging við aðrar stefnur/áætlanir

Samgönguáætlun 2020–2034, kerfisáætlun 2021–2030, stefna um lagningu raflína og stefna stjórnvalda um uppbyggingu flutningskerfis raforku.

Heimsmarkmið

5 Kortlagning á ræktunarlandi sem hentar til matvælaframleiðslu.

Verkefnismarkmið

Að standa vörð um gott ræktunarland til að tryggja fæðuöryggi.

Stutt lýsing

Gæði lands til ræktunar verði kortlögð á landsvísu út frá bestu fáanlegu gögnum sem lögð verði til grundvallar við skipulagsgerð og aðra stefnumótun um landnotkun. Gagnagrunnur verði í umsjón Lands og skógar og hann uppfærður eftir því sem upplýsingar verða betri.

Ábyrgð

Matvælaráðuneytið.

Framkvæmdaraðilar

Skipulagsstofnun og Land og skógur.

Dæmi um samstarfsaðila

Náttúrufræðistofnun Íslands, Landbúnaðarháskóli Íslands, Minjastofnun Íslands og Samband íslenskra sveitarfélaga.

Tímabil

2024.

Tenging við aðrar stefnur/áætlanir

Matvælastefna til ársins 2040 og landbúnaðarstefna til ársins 2040.

Heimsmarkmið

6 Stefnumótun um vegakerfi miðhálandisins.

Verkefnismarkmið

Að þróa stefnu um samgöngur á miðhálandinu með tilliti til náttúru- og landslagsverndar, aðgengis og orkuskipta.

Stutt lýsing

Unnið verði að greiningu á ástandi vega á miðhálandinu og lagt mat á mismunandi kosti við þróun samgöngukerfis miðhálandisins og útfærslu vega á miðhálandinu. Mótuð verði stefna um uppbyggingu vegasamgangna í samræmi við gildi miðhálandisins í náttúrufarslegu og landslagslegu tilliti. Lögð verði áhersla á orkuskipti í samgöngum og mögulegt öryggishlutverk vegna náttúruvár.

Ábyrgð

Innviðaráðuneytið.

Framkvæmdaraðilar

Skipulagsstofnun og Vegagerðin.

Dæmi um samstarfsaðila

Umhverfis-, orku- og loftslagsráðuneytið, sveitarfélög, Umhverfisstofnun, Ferðamálastofa, Náttúrufræðistofnun Íslands, Minjastofnun Íslands og Landsvirkjun.

Tímabil

2026–2027.

Tenging við aðrar stefnur/áætlanir

Samgönguáætlun 2020–2034.

Heimsmarkmið

7 Samspil skipulagsáætlana og orkuskipta.

Verkefnismarkmið

Að stuðla að hröðun orkuskipta.

Stutt lýsing

Skipulagsáætlanir taki mið af innviðaaætlun um endurnýjanlega orkugjafa í samgöngum sem unnin verði samhliða endurnýjun á aðgerðaaætlun í loftslagsmálum. Horft verði m.a. til gagnagrunna og kortasjár í umsjá Orkustofnunar sem hefur heildstætt yfirlit yfir stöðu hverju sinni og framtíðaráforma sem hafa umtalsverð áhrif á orkuskipti og orkuöryggi.

Ábyrgð

Umhverfis-, orku- og loftslagsráðuneytið.

Framkvæmdaraðili

Skipulagsstofnun.

Dæmi um samstarfsaðila

Samband íslenskra sveitarfélaga, Orkustofnun, innviðaráðuneytið og Vegagerðin.

Tímabil

2024–2026.

Tenging við aðrar stefnur/áætlanir

Aðgerðaaætlun í loftslagsmálum, samgönguáætlun 2020–2034, orkustefna til ársins 2050 og raforkuspá Orkustofnunar 2022–2050.

Heimsmarkmið

8

Gerð strandsvæðisskipulags fyrir Eyjafjörð.

Verkefnismarkmið

Að ljúka við gerð strandsvæðisskipulags fyrir Eyjafjörð.

Stutt lýsing

Unnið verði strandsvæðisskipulag fyrir Eyjafjörð, sbr. lög um skipulag haf- og strandsvæða. Gert er ráð fyrir að skipulagssvæðið afmarkist af Siglunesi í vestri og Bjarnarfjalli í austri. Ráðherra skipi svæðisráð um gerð strandsvæðisskipulags á svæðinu í samvinnu við Skipulagsstofnun. Svæðisráð beri ábyrgð á gerð strandsvæðisskipulags.

Ábyrgð

Innviðaráðuneytið.

Framkvæmdaraðili

Innviðaráðuneytið og Skipulagsstofnun.

Dæmi um samstarfsaðila

Hafrannsóknastofnun, Samgöngustofa, Vegagerðin og Náttúrufræðistofnun Íslands.

Tímabil

2025–2027.

Tenging við aðrar stefnur/áætlanir

Vatnaáætlun Íslands og Hafið – samræmd stefnumörkun um málefni hafsins.

Heimsmarkmið

9 Gerð strandsvæðisskipulags fyrir Skjálfandaflóa.

Verkefnismarkmið

Að ljúka við gerð strandsvæðisskipulags fyrir Skjálfandaflóa.

Stutt lýsing

Unnið verði strandsvæðisskipulag fyrir Skjálfandaflóa, sbr. lög um skipulag haf- og strandsvæða. Gert er ráð fyrir að skipulagssvæðið afmarkist af Bjarnarfjalli í vestri og Tjörnestá í austri. Ráðherra skipi svæðisráð um gerð strandsvæðisskipulags á svæðinu í samvinnu við Skipulagsstofnun. Svæðisráð beri ábyrgð á gerð strandsvæðisskipulags.

Ábyrgð

Innviðaráðuneytið.

Framkvæmdaraðilar

Innviðaráðuneytið og Skipulagsstofnun.

Dæmi um samstarfsaðila

Hafrannsóknastofnun, Samgöngustofa, Vegagerðin og Náttúrufræðistofnun Íslands.

Tímabil

2025–2027.

Tenging við aðrar stefnur/áætlanir

Vatnaáætlun Íslands 2022–2027 og Hafið – samræmd stefnumörkun um málefni hafsins.

Heimsmarkmið

10 Forgangsröðun verkefna vegna skipulags strandsvæða.

Verkefnismarkmið

Að forgangsráða skipulagi strandsvæða.

Stutt lýsing

Unnin verði greining á því hvaða svæði skulu hafa forgang við gerð strand-svæðisskipulags. Við þá vinnu verði haft samráð við landshlutasamtök sveitarfélaga og ráðgefandi aðila samkvæmt lögum um skipulag haf- og strandsvæða. Með ráðgefandi aðilum er vísað til fagstofnana sem fara með málaflokka sem varða nýtingu og vernd á haf- og strandsvæðum og vatnasvæðisnefndir samkvæmt lögum um stjórn vatnamála.

Ábyrgð

Innviðaráðuneytið.

Framkvæmdaraðili

Skipulagsstofnun.

Dæmi um samstarfsaðila

Orkustofnun, Hafrannsóknastofnun, Samgöngustofa, Vegagerðin, Náttúrufræðistofnun Íslands og Samband íslenskra sveitarfélaga.

Tímabil

2024–2027.

Tenging við aðrar stefnur/áætlanir

Vatnaáætlun Íslands 2022–2027 og Hafið – samræmd stefnumörkun um málefni hafsins.

Heimsmarkmið

Stjórnsýsla á hafsvæðum utan strandsvæða.

Verkefnismarkmið

Að stjórnsýsla ákvarðanatöku um nýtingu hafsvæða verði skýr og skilvirk.

Stutt lýsing

Greint verði hver ber ábyrgð á mismunandi ákvörðunum um nýtingu eða vernd hafsvæða utan strandsvæða eins og þau eru skilgreind í lögum um skipulag haf- og strandsvæða, nr. 88/2018, og hvernig ferli ákvarðanatöku er uppbyggt. Á grunni greiningar verði gerð tillaga að skilvirkri ferli við töku ákvarðana sem tryggir aðkomu þeirra stjórnvalda og hagsmunaaðila sem fara með ólík málefni nýtingar og verndar á hafsvæðum.

Ábyrgð

Innviðaráðuneytið.

Framkvæmdaraðili

Innviðaráðuneytið.

Dæmi um samstarfsaðila

Skipulagsstofnun, matvælaráðuneytið, utanríkisráðuneytið, umhverfis-, orku- og loftslagsráðuneytið, Orkustofnun og Samband íslenskra sveitarfélaga.

Tímabil

2024–2026.

Tenging við aðrar stefnur/áætlanir

Uppbygging og umgjörð lagareldis: Stefna til ársins 2040, Vatnaáætlun Íslands 2022–2027 og Hafið – samræmd stefnumörkun um málefni hafsins.

Heimsmarkmið

12 Uppbygging ferðapjónustumannvirkja á hálendinu.

Verkefnismarkmið

Að uppbygging ferðapjónustumannvirkja verði innan þolmarka hálendisins.

Stutt lýsing

Þjónustustig svæða á hálendinu verði endurskilgreint til að mæta aukinni eftirspurn. Við uppbyggingu verði þess gætt að skerða ekki óbyggðaupplifun, landslag og náttúrugæði. Mikilvægt verði að greina þolmörk helstu áfangastaða miðhálendisins, þ.e. þolmörk náttúru, innviða, ferðamanna og samfélags, og meta á þeim grunni hvort þörf sé á að breyta áherslum í mannvirkjagerð fyrir næstu endurskoðun landsskipulagsstefnu.

Ábyrgð

Innviðaráðuneytið.

Framkvæmdaraðili

Skipulagsstofnun.

Dæmi um samstarfsaðila

Ferðamálastofa, Samband íslenskra sveitarfélaga og sveitarfélög á hálendinu, Umhverfisstofnun, Vatnajökulspjóðgarður, Vegagerðin og Náttúrufræðistofnun Íslands.

Tímabil

2025–2026.

Tenging við aðrar stefnur/áætlanir

Ferðamálastefna til 2030 og landsáætlun um uppbyggingu innviða til verndar náttúru og menningarsögulegum minjum.

Heimsmarkmið

8 GÓÐATVINNA OG HAGVÖXTUR

9 NÝSKÖPUN OG UPPBYGGING

15 LÍF Á LANDI

13

Kortlagning víðerna.

Verkefnismarkmið

Að ljúka kortlagningu víðerna.

Stutt lýsing

Lokið verði vinnu við kortlagningu víðerna út frá þeim viðmiðum sem sett eru fram í lögum um náttúruvernd, nr. 60/2013. Kortlagning víðerna verði uppfærð reglulega og gerð aðgengileg fyrir skipulagsvinnu sveitarfélaga og annarra aðila.

Ábyrgð

Umhverfis-, orku- og loftslagsráðuneytið.

Framkvæmdaraðili

Ákveðið í reglugerð.

Dæmi um samstarfsaðila

Innviðaráðuneytið og Skipulagsstofnun.

Tímabil

2024–2025.

Tenging við aðrar stefnur/áætlanir

Náttúruverndaráætlun 2009–2013.

Heimsmarkmið

14 Skipulag í dreifbýli.

Verkefnismarkmið

Að stuðla að sjálfbærri landnotkun í dreifbýli.

Stutt lýsing

Unnið verði að gerð leiðbeininga um hvernig hægt er að nýta skipulagsgerð til að draga fram megináhrifabætti í dreifbýli og til að stuðla að sjálfbærri þróun byggðar og landnotkunar. Leiðbeiningarnar taki á ráðstöfun lands í dreifbýli, m.a. varðveislu góðs ræktarlands ásamt aukinni þörf á landrými, svo sem fyrir skógrækt, ferðapjónustu, frístundabyggð, íbúðauppbýggingu sem og hefðbundin landbúnaðarnot. Leiðbeiningar munu einnig lúta að loftslagsmiðuðu skipulagi, landslagsvernd, neti verndarsvæða, líffræðilegri fjölbreytni og sjálfbærri byggð.

Ábyrgð

Innviðaráðuneytið.

Framkvæmdaraðili

Skipulagsstofnun.

Dæmi um samstarfsaðila

Matvælaráðuneytið, Samband íslenskra sveitarfélaga, Bændasamtök Íslands, Land og skógur, Náttúrufræðistofnun Íslands og Ferðamálastofa.

Tímabil

2024–2026.

Tenging við aðrar stefnur/áætlanir

Byggðaáætlun fyrir árin 2022–2036, matvælastefna til ársins 2040, landbúnaðarstefna til ársins 2040, Land og líf, Landslagssamningur Evrópu og náttúruverndaráætlun 2009–2013.

Heimsmarkmið

15

Skipulag og leyfisveitingar vegna vindorkuvera.

Verkefnismarkmið

Að útbúa leiðbeiningar um skipulagsgerð og vindorkunýtingu.

Stutt lýsing

Unnið verði að gerð leiðbeininga um skipulagsgerð og vindorkunýtingu þar sem fjallað verði um staðarval og umhverfismat ásamt öðrum þáttum sem snúa að leyfisveitingum. Lögð verði áhersla á að vindorkuver byggist upp á afmörkuðum svæðum nærri tengivirkjum og flutningslínunum til þess að tryggja örugga afhendingu orkunnar. Einnig verði lögð áhersla á að breið sátt ríki um uppbyggingu vindorkuvera og tillit sé tekið til sjónrænna áhrifa, dýralífs og náttúru.

Ábyrgð

Innviðaráðuneytið.

Framkvæmdaraðili

Skipulagsstofnun.

Dæmi um samstarfsaðila

Umhverfis-, orku- og loftslagsráðuneytið, Náttúrufræðistofnun Íslands, Orkustofnun og Samband íslenskra sveitarfélaga.

Tímabil

2025–2026.

Tenging við aðrar stefnur/áætlanir

Orkustefna til ársins 2050.

Heimsmarkmið

7 SJÁLFBÆR ORKA

9 NÝSKÖPUN OG UPPBYGGING

13 AÐGERÐIR Í LOFTSLAGSMÁLUM

16

Mælaborð um stöðu og þróun skipulagsmála.

Verkefnismarkmið

Að bæta miðlun lykilupplýsinga um stöðu og þróun skipulagsmála.

Stutt lýsing

Unnið verði að gerð mælaborðs sem verður aðgengilegt á vef Skipulagsstofnunar sem mun auðvelda eftirfylgni með landsskipulagsstefnu ásamt því að hægt verður að meta þróun skipulagsmála. Þar verði settir fram lykilþættir um stöðu skipulagsmála á landsvísu og bætt aðgengi að rauntímaupplýsingum.

Ábyrgð

Innviðaráðuneytið.

Framkvæmdaraðili

Skipulagsstofnun.

Dæmi um samstarfsaðila

Sjálfbært Ísland, Hagstofan, Húsnæðis- og mannvirkjastofnun, Vegagerðin, Samgöngustofa, Umhverfisstofnun og Ferðamálastofa.

Tímabil

2026–2028.

Tenging við aðrar stefnur/áætlanir

Á ekki við.

Heimsmarkmið

11 SJÁLFBÆRAR BORGIR
OG SAMFÉLÖG

13 AÐGERDIR Í
LOFTSLAGSMÁLUM

17

Einn ferill húsnæðisuppbyggingar.

Verkefnismarkmið

Að einfalda og samræma ferla á sviði skipulags- og byggingarmála við uppbyggingu íbúðarhúsnæðis.

Stutt lýsing

Lögbundnir ferlar og verklag í skipulags- og byggingarmálum er varða uppbyggingu íbúðarhúsnæðis verði endurskilgreindir og samþættir sem liður í samþættingu landsskipulagsstefnu og húsnæðisstefnu. Annars vegar verði samþættir ferlar við gerð deiliskipulags og byggingarleyfis og hins vegar ferlar við gerð aðalskipulags og húsnæðisáætlana. Ráðist verði í fræðsluáttak og gefnar út leiðbeiningar til sveitarfélaga með áherslu á einföldun ferla og aukna skilvirkni við skipulag og mannvirkjagerð.

Ábyrgð

Innviðaráðuneytið.

Framkvæmdaraðili

Innviðaráðuneytið, Húsnæðis- og mannvirkjastofnun, Skipulagsstofnun og Samband íslenskra sveitarfélaga.

Dæmi um samstarfsaðila

Sveitarfélög, hönnuðir og aðrir sem koma að mannvirkjagerð.

Tímabil

2024–2026.

Tenging við aðrar stefnur/áætlanir

Húsnæðisstefna.

Heimsmarkmið

11 SÁLFBÆRAR BORGIR
OG SAMFÉLÖG

18 Endurskoðun á lagaumgjörð skipulagsmála.

Verkefnismarkmið

Unnið verði að heildarendurskoðun á skipulagslögum og skipulagsreglugerð.

Stutt lýsing

Ráðist verði í heildstæða endurskoðun á skipulagslögum með það að markmiði að einfalda löggjöfina og ferill skipulagsmála í heild gerður skilvirkari. Horft verði til þess að samþætta skipulagsferla og byggingar- og framkvæmdaleyfisferla til að stuðla að einfaldari stjórnsýslu, leyfaútgáfu og lækkun byggingarkostnaðar. Leitast verði við að auka sveigjanleika, með hliðsjón af reynslu nágrannapjóða, án þess að réttaröryggi og gæði byggðar séu skert.

Ábyrgð

Innviðaráðuneytið.

Framkvæmdaraðili

Innviðaráðuneytið.

Dæmi um samstarfsaðila

Skipulagsstofnun og Húsnæðis- og mannvirkjastofnun.

Tímabil

2026–2027.

Tenging við aðrar stefnur/áætlanir

Húsnæðisstefna.

Heimsmarkmið

11 SJÁLFBÆRAR BORGIR
OG SAMFÉLÖG

19 Flokkun landslagsgerða og leiðbeiningar um landslagsgreiningu.

Verkefnismarkmið

Að skipulagsákvæðanir um ráðstöfun lands byggist á landslagsgreiningu og mati á staðareinkennum og taki mið af þeim gæðum sem felast í landslagi. Við skipulagsgerð sveitarfélaga verði landslag og staðareinkenni greind og niðurstöður slíkrar greiningar nýttar við mótun og útfærslu skipulags viðkomandi svæðis.

Stutt lýsing

Unnið verði að gerð leiðbeininga um nýtingu landslagsflokkunar, staðbundna landslagsgreiningu og greiningu staðareinkenna við skipulagsgerð. Kortlagningin verði liður í því að uppfylla ákvæði Evrópska landslagssamningsins sem Ísland hefur staðfest og er aðili að.

Ábyrgð

Innviðaráðuneytið.

Framkvæmdaraðili

Skipulagsstofnun.

Dæmi um samstarfsaðila

Náttúrufræðistofnun Íslands, Umhverfisstofnun og Minjastofnun Íslands.

Tímabil

2025–2026.

Tenging við aðrar stefnur/áætlanir

Landslagssamningur Evrópu.

Heimsmarkmið

Landbúnaðarnot ríkisjarða.

Verkefnismarkmið

Að stuðla að því að verja gott landbúnaðarland sem er í ríkiseigu og í ábúð.

Stutt lýsing

Unnið verði að gerð leiðbeininga fyrir sveitarfélög og Framkvæmdasýsluna – Ríkiseignir um varðveislu landbúnaðarlands í ríkiseigu. Leiðbeiningarnar taki til þess hvernig best sé að vinna að því að landbúnaðarland sem er í ríkiseigu og í ábúð haldi þeirri landnotkun til þess að skapa fyrirsjáanleika og framtíðarsýn ábúanda um nýtingu. Sveitarstjórn tekur ákvörðun um breytingar á landnotkun á grundvelli heildstæðs mats samkvæmt jarðalögum, nr. 81/2004.

Ábyrgð

Innviðaráðuneytið.

Framkvæmdaraðili

Skipulagsstofnun.

Dæmi um samstarfsaðila

Fjármála- og efnahagsráðuneytið, Framkvæmdasýslan – Ríkiseignir og Bændasamtök Íslands.

Tímabil

2026–2027.

Tenging við aðrar stefnur/áætlanir

Matvælastefna til ársins 2040 og landbúnaðarstefna til ársins 2040.

Heimsmarkmið

